

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

**САМОСТІЙНА РОБОТА
ДЛЯ АСИНХРОННОГО РЕЖИМУ ПОТОЧНОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ДЕРЖАВНА ВЛАДА ТА МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА»**

(ступінь “Магістр”,
спеціальність 081 “Право”)

**Харків
2022**

Тема 1. Організація державної влади та місцевого самоврядування в Україні: сучасні правова доктрина та практика

(колоквіум)

З а в д а н н я

1. Визначить основні етапи розвитку сучасної державно-правової доктрини в Україні.
2. Складіть схему системно-структурної організації органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні.
3. Наведіть порівняльну характеристику концептуальних основ місцевого самоврядування, закріплених Конституцією України, Європейською хартією місцевого самоврядування та Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні».

Тестові завдання

1. Державно-правова доктрина має такі ознаки:
 - А) зв'язок з юридичною наукою
 - Б) всі зазначені ознаки
 - В) загальне визнання юридичною спільнотою
 - Г) взаємозв'язок з юридичною практикою
2. Система органів виконавчої влади в Україні включає:
 - А) інспекції
 - Б) міністерства
 - В) служби
 - Г) всі зазначені органи
3. До основних тенденцій розвитку інституту президентства на сучасному етапі в Україні належать:
 - А) всі зазначені тенденції
 - Б) пріоритетність щодо удосконалення інституційних способів координації з парламентом та урядом
 - В) скорочення чисельності органів консультативно-дорадчого спрямування при Президентові
 - Г) оптимізація структури офісу Президента
4. До органів місцевого самоврядування відносяться:
 - А) асоціація органів самоорганізації населення
 - Б) добровільне об'єднання місцевих рад
 - В) виконавчий комітет міської ради
 - Г) міський голова
5. Конституція передбачає існування:
 - А) територіальної громади району в місті
 - Б) територіальної громади області
 - В) територіальної громади регіону
 - Г) територіальної громади мікрорайону
6. Згідно державницької концепції розвитку місцевого самоврядування основними суб'єктами місцевого самоврядування виступають:
 - А) органи державної влади
 - Б) територіальна громада
 - В) органи місцевого самоврядування
 - Г) структурні підрозділи органів місцевого самоврядування
7. Виконавчий комітет може бути створений:
 - А) в районній в місті раді

- Б) в обласній раді
- В) в районній раді
- Г) в обласній державній адміністрації

Список нормативних актів і літератури

Конституція України // Відом. Верхов. Ради України. 1996. № 30. № 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/254к/96-вр#Text>

Конституція Автономної Республіки Крим від 21.10.1998 р.: затв. Законом України від 23.12.1998 р. № 350- XIV // Відом. Верхов. Ради України. 1999. № 5 – 6. Ст. 43. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/350-14#Text>

Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05.02.2015 р. № 157-VIII // Відом. Верхов. Ради України. 2015. № 13. Ст.91. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>

Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27.02.2014 р. № 794-VII (зі змінами) // Відом. Верхов. Ради України. 2014. № 13. Ст. 222. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text>

Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 р. № 586-XIV (зі змінами) // Відом. Верхов. Ради Укра- 19 іни. 1999. № 20 – 21. Ст. 190. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text>

Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР // Відом. Верхов. Ради України. 1997. № 24. Ст. 170. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>

Про співробітництво територіальних громад: Закон України від 17.06.2014 р. № 1508-VII // Відом. Верхов. Ради. 2014. № 34. Ст.1167. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text>

Про стимулювання розвитку регіонів: Закон України від 08.09.2005 р. № 2850 – IV // Відом. Верхов. Ради України. 2005. № 51. Ст. 548. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2850-15#Text>

Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17.03.2011 р. № 3166-VI (зі змінами) // Там же. 2011. № 38. Ст. 385. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#Text>

Про Концепцію державної регіональної політики: Указ Президента України від 25.05.2001 р. № 341/2001 // Офіц. вісн. України. 2001. № 22. Ст. 983. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/341/2001#Text>

Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від від 1 квітня 2014 р. № 333-р // Офіц. Вісн. України. 2014. № 30. Ст. 831. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>

Безверхнюк Т. М. Європейські стандарти врядування на регіональному рівні: монографія / Безверхнюк Т. М., Саханенко С. Є., Топалова Е. Х.; за заг. ред. Т. М. Безверхнюк. – Од. : ОРІДУ НАДУ, 2008. – 328 с.

Бодрова І.І., Любченко П.М. Європейський досвід удосконалення місцевого самоврядування / Нац. акад. прав. наук України, Наук.-дослід. ін-т держ. буд. та місц. самоврядування ; редкол. Ю. П. Битяк [та ін.] . – Х. : Оберіг, 2012. – 64 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SBORNIKI_2013/DOPOVID_Bodrova_Lyubchenko.pdf

Дніпров О. С. Виконавча влада в Україні: теоретико-концептуальні підходи до розуміння сутності в сучасних умовах трансформації суспільства: монографія. Київ, 2018. 540 с.

Кондрацька Н.М. Сучасна системно-структурна організація місцевого самоврядування в Україні. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2015. Вип. 35. – Частина II. Том 1. С. 91-96. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2015_35%282.1%29_25

Мочков О.Б. Територіальна громада в реалізації місцевої демократії : моногр. К. : "АртЕк", 2019.

Овчаренко В. Місцеве самоврядування в Україні: історичні витоки, становлення та перспективи : моногр. К. : Логос, 2014.

Проблеми конституційно-правового регулювання організації та функціонування органів влади Автономної Республіки Крим / за ред. С. Г. Серьогіної. Х.: Прапор, 2012. (Серія «Наукові доповіді»; Вип. 4). URL: <https://dbms.institute/files/nd/4.pdf>

Проблеми функціонування місцевих рад та їх виконавчих органів: моногр. / за ред. Ю. М. Тодики. Х.: Право, 2009. 540 с.

Тема 2. Децентралізація державної влади та субсидіарність: теорія, практика, проблеми імплементації європейських стандартів

(колоквиум)

З а в д а н н я

1. Викладіть схематично основний зміст поняття, форми та способи децентралізації влади.
2. Визначить основні етапи, напрями та заходи реалізації реформи децентралізації влади в Україні
3. Систематизуйте європейські стандарти у сфері децентралізації влади та проблеми їх імплементації в Україні.

Т е с т о в і з а в д а н н я

1. Що із нижче перерахованого НЕ належить до напрямків здійснення децентралізації?
А) розмежування повноважень між органами місцевого самоврядування різних територіальних рівнів;
Б) повна залежність розвитку території від центру;
В) реорганізація місцевих державних адміністрацій в органи контролю-наглядового типу;
Г) формування ефективної системи служби в органах місцевого самоврядування.
2. Які застереження внесла Україна при ратифікації Європейської Хартії місцевого самоврядування:
А) щодо періоду дії;
Б) щодо положень про принцип субсидіарності;
В) щодо положень про фінансове забезпечення органів місцевого самоврядування з державних бюджетів;
Г) жодних.
3. Що НЕ відноситься до завдань реформи, визначених Концепцією реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, затвердженою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 року:
А) посилення місцевого самоврядування;
Б) адміністративно – територіальна реформа;
В) делегування повноважень та відповідальності за їх виконання від регіонів центральному уряду;
Г) запровадження інституту префектів, нової територіальної основи України зі зменшенням кількості районів.
4. Демократична децентралізація – це:
А) передача владних повноважень органам недержавної форми влади на рівень управління, який нижче центрального;
Б) розширення компетенції регіональних і місцевих органів державної влади, які діють відносно автономно, але під державним контролем і в межах єдиної системи державного управління;
В) делегування владних повноважень нижчестоящим органам державної влади стосовно процесу розробки і прийняття рішень для надання державних послуг;
Г) створення державно-приватних підприємств або корпорацій, як спеціальних проектів з надання різних послуг в регіонах.
5. Відповідно до Закону України «Про співробітництво територіальних громад» договір про співробітництво укладається:
А) сільськими, селищними, міськими головами від імені сільської, селищної, міської ради після схвалення їх проектів сільськими, селищними, міськими радами

- Б) сільськими, селищними, міськими радами
- В) сільськими, селищними, міськими головами
- Г) сільськими, селищними, міськими головами від імені сільської, селищної, міської ради після обговорення проектів членами територіальної громади

6. Що із нижчепереліченого НЕ належить до форм співробітництва територіальних громад, передбачених Законом України «Про співробітництво територіальних громад»:

- А) утворення спільних комунальних підприємств, установ, організацій;
- Б) утворення спільного органу управління;
- В) реалізація спільних проектів;
- Г) прийняття спільних нормативно-правових актів територіальних громад.

7. До якого органу державної влади подаються схвалені проекти рішень щодо добровільного об'єднання територіальних громад для надання висновку про відповідність таких проектів чинній Конституції та законам України?

- А) обласній державній адміністрації;
- Б) Кабінету Міністрів України;
- В) Верховній Раді України;
- Г) Конституційному Суду України.

Список нормативних актів і літератури

Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р // Офіц. Вісн. України. 2014. № 30. Ст. 831. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>

Європейська Хартія місцевого самоврядування від 15 жовтня 1985 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text

Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>

Бодрова І. І. Проблеми імплементації європейських стандартів у сфері компетенції місцевого самоврядування в Україні / І. І. Бодрова // Державне будівництво та місцеве самоврядування : зб. наук. пр. / Нац. акад. прав. наук України, НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування . - Харків : Право, 2019. - Вип. 38. - С. 26-48. URL: <https://dbms.institute/wp-content/uploads/38.pdf>

Болдирев С. В., Стешенко Т. В. Пріоритетні напрями конституційної реформи в Україні в частині децентралізації / С. В. Болдирев, Т. В. Стешенко // Державне будівництво та місцеве самоврядування : зб. наук. пр. / Нац. акад. прав. наук України, НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування . - Харків : Право, 2017. - Вип. 33. - С. 60-72. URL: <https://dbms.institute/files/dbms/33.pdf>

Гамбург Л. С. Теоретичні питання децентралізації державної влади в системі публічної влади унітарної держави. Вісник Запорізького національного університету. 2014. № 4 (1). С. 134–145. URL: [file:///C:/Users/Hp/Downloads/Vznu_Jur_2014_4\(1\)_20.pdf](file:///C:/Users/Hp/Downloads/Vznu_Jur_2014_4(1)_20.pdf)

Децентралізація влади: порядок денний на середньострокову перспективу. Аналітична доповідь. Авт.: Жаліло Я.А., Шевченко О.В., Романова В.В. та ін. Національний інститут стратегічних досліджень. – К.: 2019. – 115 с. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-05/2019.pdf>

Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України / Бориславська О. М., Заверуха І. Б., Школик А. М. та ін. К., 2012. URL: [https://despro.org.ua/media/upload/decentral_zac_ua_publ_chno_vladi_dosv_d_evropeyskih_derzhav_ta_perspektivi_ukra_ni\(2\).pdf](https://despro.org.ua/media/upload/decentral_zac_ua_publ_chno_vladi_dosv_d_evropeyskih_derzhav_ta_perspektivi_ukra_ni(2).pdf)

Віліжінський В.М., Попов М.П. Реформування системи місцевого самоврядування в Україні з урахуванням національних традицій врядування: моногр. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2016. URL: http://lib.rada.gov.ua/static/about/text/new_26_04_16_2.pdf

Децентралізація державної влади: конституційно-правові аспекти / редкол.: Ю. П. Битяк, І. І. Бодрова, П. М. Любченко [та ін.] ; Нац. акад. прав. наук України, НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування. – Харків : Право, 2019. 192 с. URL: <https://dbms.institute/wp-content/uploads/24.pdf>

Конституційно-правове забезпечення реформи децентралізації влади: вітчизняний та зарубіжний досвід / О. В. Петришин, С. Г. Серьогіна, І. І. Бодрова та ін.; Нац. акад. прав. наук України, НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування. Харків : Право, 2020. 236 с. URL: <https://dbms.institute/wp-content/uploads/25.pdf>

Лялюк О.Ю. Актуальні питання співвідношення контролю та нагляду в системі місцевого самоврядування в умовах децентралізації. Державне будівництво та місцеве самоврядування. Харків : Право, 2019. Вип. 37. С. 56-68. URL: <https://dbms.institute/wp-content/uploads/37.pdf>

Серьогін В. О., Серьогіна С. Г. Децентралізація і місцеве самоврядування у контексті зміцнення народовладдя в Україні. Право України. 2019. № 10. С. 158-174. URL: https://www.researchgate.net/publication/337587791_Decentralizacia_i_misceve_samovraduvanna_u_konteksti_zmicnenna_narodovladda_v_Ukraini

Тема 3. Територіальна організація державної влади та місцевого самоврядування у контексті правової реформи в Україні

(практичне заняття)

Завдання

1. За наслідками реформи децентралізації влади та з урахуванням змін до прикінцевих і перехідних положень Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» Кабінетом Міністрів України прийнято рішення про ліквідацію районних рад та передачу їх повноважень радам територіальних громад. Депутати Іванківської районної ради не погодились з рішенням Уряду та звернулися до суду зі скаргою.

Зробіть юридичний аналіз ситуації. Яке рішення має прийняти суд. Який порядок та умови ліквідації районних рад. Який механізм забезпечення представництва жителів району у відповідних органах місцевого самоврядування.

2. Враховуючи положення Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» щодо впровадження принципів децентралізації та деконцентрації влади, без внесення відповідних змін до Конституції України, Верховною Радою України прийнято Закон «Про запровадження інституту префектів». Згідно цього документа на рівні областей та районів запроваджувались префекти як представники державної влади. Під їх контроль було передано всі сформовані на цих територіях територіальні органи центральних органів виконавчої влади, а також надано доручення Уряду сформувати персональний склад таких префектів.

Зробіть правовий аналіз ситуації. Чи відповідають дії Верховної Ради положенням Конституції та законодавства України? Який механізм приведення у відповідність до законодавства даного рішення має бути застосований?

3. Верховна Рада України прийняла рішення про ліквідацію села Бобрівка та виключення його з реєстру населених пунктів у зв'язку з значним зменшенням кількості населення та віднесла тих осіб, що залишились проживати на цій території до територіальної громади сусіднього села, яке розташоване на п'ятикілометровій відстані. Жителі не погодились з таким рішенням та звернулись до суду.

Зробіть юридичний аналіз ситуації. Які органи мають повноваження у сфері адміністративно-територіального устрою? Які повноваження в цій сфері закріплені законодавством за Верховною Радою України? Який порядок ліквідації сіл в Україні? Запропонуйте механізм забезпечення муніципальних прав жителів адміністративно-територіальних одиниць, що ліквідовані. Яке рішення має прийняти суд?

4. Міська рада на пленарному засіданні прийняла рішення про ліквідацію районних у містах рад та ліквідацію міських районів. Група депутатів, які не підтримали дане рішення звернулись до суду. У зверненні вони зазначили, що законодавство закріплює існування територіальної громади району в місті, а отже таке рішення міської ради порушує права жителів районів мати власні представницькі органи, а також те, що міська рада не має повноважень вирішувати питання адміністративно-територіального устрою.

Зробіть юридичний аналіз ситуації. Який порядок утворення чи неутворення районних у містах рад та їх виконавчих органів? Який правовий механізм ліквідації міських районів? Яке рішення має прийняти суд?

Тестові завдання

1. Система територіального устрою України закріплена в:
 - А) Конституції України
 - Б) Законі «Про адміністративно-територіальний устрій»
 - В) В Постанові Верховної Ради
 - Г) В Указах Президента України

2. Територіальна громада являє собою:
 - А) громадян, що проживають в межах села, селища, міста
 - Б) жителів, об'єднаних постійним проживанням у межах району, області
 - В) самостійну адміністративно-територіальну одиницю
 - Г) жителів, об'єднаних постійним проживанням у межах села, селища, міста

3. Адміністративний центр територіальної громади визначає:
 - А) Президент України
 - Б) Верховна Рада України
 - В) Кабінет Міністрів України
 - Г) Жителі об'єднаної територіальної громади

4. Наслідками добровільного об'єднання територіальних громад не є:
 - А) зміна адміністративно-територіального устрою
 - Б) збільшення матеріально-фінансової основи за рахунок встановлення прямих міжбюджетних відносин
 - В) формування спільних єдиних органів місцевого самоврядування
 - Г) реалізація принципів спроможності та повсюдності здійснення місцевого самоврядування

5. Питання про зміну меж території міста вирішує:
 - А) Верховна Рада України
 - Б) Кабінет Міністрів України
 - В) Обласна рада
 - Г) вирішується виключно на місцевому референдумі

6. Повсюдність місцевого самоврядування означає:
 - А) обіймання посад на місцевому рівні виключно службовцями місцевого самоврядування
 - Б) формування і представницьких і виконавчих органів місцевого самоврядування в межах всіх існуючих адміністративно-територіальних одиниць
 - В) відсутність в межах території держави землі, на яку б не поширювалась комунальна власність
 - Г) поширення юрисдикції місцевого самоврядування на землі за межами населених пунктів

7. Зміна меж районів здійснюється за рішенням:
 - А) Місцевого референдуму
 - Б) Кабінету Міністрів України
 - В) Асоціації органів місцевого самоврядування
 - Г) Верховної Ради України

Список нормативних актів і літератури

Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України № 157-VIII від 5 лютого 2015 року // Відомості Верховної Ради. – 2015. – № 13. – Ст. 91. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>

Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України № 280/97-ВР від 21 травня 1997 року // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24. – Ст. 170. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

Про утворення робочої групи з питань удосконалення територіальної організації влади та місцевого самоврядування: Постанова КМУ від 29.02.2012 № 169 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 18. – Ст. 660. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/169-2012-%D0%BF#Text>

Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження КМУ від 01.04.2014 № 333-р // Офіційний вісник України. – 2014. – № 30. – Ст. 831. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text>

Про Стратегію сталого розвитку "Україна – 2020": Указ Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 4. – Ст. 67. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text>

Про співробітництво територіальних громад: Закон України від 17 червня 2014 року № 1508-VII // Відомості Верховної Ради. – 2014. – № 34. – Ст. 1167. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text>

Методичні рекомендації щодо критеріїв формування адміністративно-територіальних одиниць субрегіонального (районного) рівня // Електронний ресурс. – Режим доступу: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/439/Metod.recom_rayon.pdf

Методичні рекомендації щодо оцінки рівня спроможності територіальних громад // https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2019/11/Metod.recom_spromozhnist.gromad.pdf

Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад: Постанова КМУ від 08.04.2015 року № 214 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 33. – Ст. 963. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-%D0%BF#Text>

Про затвердження плану заходів з реалізації нового етапу реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні на 2019-2021 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.01.2019 № 77-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/77-2019-%D1%80#Text>

Про внесення змін до плану заходів з реалізації нового етапу реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні на 2019-2021 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/621-2021-%D1%80#Text>

Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки: Постанова КМУ від 5 серпня 2020 р. № 695 // Офіційний вісник України. – 2020. – № 67. – Ст. 2155. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>

Адміністративно-територіальний устрій країн Європейського Союзу : навч. посіб. / за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, М. К. Орлатого. – К. : НАДУ, 2015. – 628 с. URL: <http://jmce.ukma.edu.ua/sites/default/files/lahizh.pdf>

Бодрова І.І. Європейський досвід удосконалення адміністративно-територіального устрою // Європейський досвід удосконалення місцевого самоврядування / Нац. акад. прав. наук України, Наук.-дослід. ін-т держ. буд. та місц. самоврядування ; редкол. Ю. П. Битяк [та ін.] . - Х. : Оберіг, 2012. - 64 с. (Наукові доповіді ; вип. 3). URL: <http://oblrada.kharkov.ua/ua/press-center/direct-speech/1446-i-bodrova-yevropeyskyy-dosvid-udoskonalennnya-administratyvno-terytorialnoho-ustroyu>

Буторина М. П. Понятие территориальной организации региона / М. П. Буторина // Проблемы науки и образования : науч.-теорет. журн. – 2009. – Ч. 1. – № 3. – С. 61-62. URL: <https://s.econf.rae.ru/fpdf/article191.pdf>

Вовканич С. Й., Цапок С. О., Кравців В. С., Щеглюк С. Д. Історія формування адміністративно-територіального устрою України // Зарубіжний і вітчизняний досвід реформування адміністративно-територіального устрою / За ред. Л. Т. Шевчук. – Львів, 2007. – 254 с. URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20070301.pdf>

Калиновський Б.В. Реформування системи територіальної організації влади в Україні відповідно до міжнародних стандартів та принципів // Вісник АПСВТ. – № 3-4. – 2016. URL: https://www.socosvita.kiev.ua/sites/default/files/Visnyk_3_4-2016-69-72_Kalynovskiyi.pdf

Лялюк О.Ю. Особливості територіальної організації публічної влади в містах із спеціальним статусом // Теорія і практика правознавства. – 2014. – № 2. URL: <http://tlaw.nlu.edu.ua/article/view/63427>

Лялюк О.Ю. Територіальна організація публічної влади як конституційно-правова категорія // Теорія і практика правознавства. – Вип. 1 (5). – 2014. URL: <http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi->

[bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=tipp_2014_1_4](http://irbis.nbu.gov.ua/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=tipp_2014_1_4)

[Лук'янова Г.Ю. Реформування територіальної організації влади в Україні як чинник удосконалення публічного управління // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2016. – № 4. – С. 212-222. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/1665/1/%D0%9B%D1%83%D0%BA%E2%80%99%D1%8F%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0.pdf>](#)

[Малиновський В. Я. Територіальна організація влади України: концептуальні засади трансформації / В. Я. Малиновський. – Луцьк : СПД Гадяк Ж. В., 2010. – 451 с. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/8154/3/Malynovskyi2010.pdf>](#)

[Матвієнко А.С. Політико-правові засади територіальної організації держави: світовий досвід і Україна : монографія / А.С. Матвієнко. — К. : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2015. — 376 с. URL: <http://idpnan.org.ua/files/matvienko-a.s.-politiko-pravovi-zasadi-teritorialnoyi-organizatsiyi-derjavi- svitoviy-dosvid-i-ukrayina .pdf>](#)

[Мельниченко О. А. Територіальна організація влади в Україні: конспект лекцій / О. А. Мельниченко. – Харків: ФО-П Леонов Д.С., 2016. 102 с. URL: \[http://univer.nuczu.edu.ua/tmp_metod/2828/TOV - Konspekt lekcij - 16.PDF\]\(http://univer.nuczu.edu.ua/tmp_metod/2828/TOV - Konspekt lekcij - 16.PDF\)](#)

[Михайлишин Л.Р. Територіальна організація місцевого управління в контексті забезпечення регіонального економічного розвитку: аналіз зарубіжного досвіду \[Електронний ресурс\] / Л. Р. Михайлишин // Державне будівництво. – 2009. – № 1. - Режим доступу: \[http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2009_1_58\]\(http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2009_1_58\)](#)

[Ткачук А. З історії реформ адміністративно-територіального устрою України 1907-2009 / А. Ткачук, Р. Ткачук, Ю. Ганущак. – К. : Леста, 2009. – 128 с. URL: <https://ru.ua1lib.org/book/3278899/688bb7>](#)

Тема 4. Правова політика у сфері регіонального розвитку: сучасний стан та напрями удосконалення.

(колоквиум)

З а в д а н н я

1. Визначить цілі, основні завдання, принципи, пріоритети та основні напрями державної регіональної політики в Україні.
2. Запропонуйте схематичне викладення інституційної системи регіонального розвитку в Україні.
3. Систематизуйте основні форми міжрегіонального та транскордонного співробітництва

Тестові завдання

1. Відповідно до Закону України «Про засади державної регіональної політики» регіон – це:

- А) територія сіл, селищ
- Б) територія Автономної Республіки Крим, області, міст Києва та Севастополя
- В) територія міст
- Г) територія областей

2. До суб'єктів державної регіональної політики належать:

- А) органи місцевого самоврядування
- Б) Президент України, Верховна Рада України
- В) місцеві органи виконавчої влади
- Г) всі зазначені

3. До об'єктів державної регіональної політики належать:

- А) територія макрорегіонів
- Б) територія регіонів
- В) всі зазначені
- Г) територія мікрорегіонів

4. Пріоритетами державної регіональної політики є:

- А) зменшення територіальної диференціації за індексом регіонального людського розвитку
- Б) всі перелічені
- В) підвищення конкурентоспроможності територіальних громад
- Г) посилення міжнародного співробітництва

5. Регіональні стратегії розвитку затверджуються:

- А) міськими радами
- Б) районними радами
- В) Верховною Радою Автономної Республіки Крим, обласними, Київською та Севастопольською міськими радами
- Г) обласними державними адміністраціями

6. Агенція регіонального розвитку – це:

- А) бюджетна установа, що утворюється на засадах партнерства між державним, приватним та громадським секторами, організаціями роботодавців та їх об'єднаннями
- Б) неприбутковою установою, що утворюється на засадах партнерства між державним, приватним та громадським секторами, організаціями роботодавців та їх об'єднаннями
- В) спеціалізований орган виконавчої влади, що утворюється для координації державного, приватного та громадського сектору
- Г) тимчасовий консультативно-дорадчий орган, що утворюється з метою забезпечення координації діяльності органів виконавчої влади із обов'язковим залученням органів місцевого самоврядування до формування та реалізації державної регіональної політики

7. Транскордонне співробітництво – це:

- А) спільні дії, спрямовані на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, наукових, технологічних, екологічних, культурних і інших відносин між суб'єктами і учасниками таких відносин в Україні і відповідними суб'єктами і учасниками таких відносин із сусідніх держав у межах компетенції, визначеної їх національним законодавством
- Б) організаційна форма міждержавного співробітництва
- В) організаційна форма транскордонного співробітництва, що здійснюється відповідно до двосторонніх або багатосторонніх угод про транскордонне співробітництво
- Г) спільні дії спрямовані на встановлення і поглиблення економічних зв'язків між суб'єктами і учасниками таких відносин в Україні і відповідними суб'єктами і учасниками таких відносин із сусідніх держав

Список нормативних актів і літератури

Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010. - №2456-VI // Відом. Верховної Ради України. - 2010. - №50. - Ст. 572. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>

Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. - №436-IV // Відом. Верховної Ради України. - 2003. - №18. - Ст. 144. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15#Text>

Конституція України від 28 червня 1996 р. к/96-ВР // Відом. Верховної Ради України № 30. – Ст. 141. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/254к/96-вр#Text>

Постанова Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2015 р. № 931 “Про затвердження Порядку розроблення Державної стратегії регіонального розвитку України і плану заходів з її реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених Стратегії і плану заходів” - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/931-2015-%D0%BF#Text>.

Постанова Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2015 р. № 932 “Про затвердження Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів” - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/932-2015-%D0%BF#Text>.

Про Генеральну схему планування території України: Закон України від 07.02.2002 р. N3059-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – No 30. – Ст. 204. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3059-14#Text>

Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку

України: Закон України від 23.03.2000 р. № 1602-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 25. – Ст. 195. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1602-14#Text>

Про державні цільові програми: Закон України від 18.03.2004 р. № 1621-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 25. – Ст. 352. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1621-15#Text>

Про засади державної регіональної політики: Закон України від 5 лютого 2015 року № 156-VIII // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 13, ст.90. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/156-19#Text>

Про затвердження Порядку підготовки, укладення та виконання угоди щодо регіонального розвитку і відповідної типової угоди: Постанова Кабінету Міністрів України від 23.05.2007 р. № 751 // Офіційний вісник України. – 2007. – № 39. – Ст. 1729. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/751-2007-п#Text>

Про запровадження оцінки міжрегіональної та внутрішньорегіональної диференціації соціально-економічного розвитку регіонів: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.05.2009 р. № 476 // Офіційний вісник України. – 2009. – № 37. – Ст. 1248. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/476-2009-п#Text>

Про концепцію державної регіональної політики: указ Президента України від 25.05.2001 р. № 341 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 22. – Ст. 983. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/341/2001#Text>

Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97 // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24. – Ст. 170. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/280/97-вр#Text>

Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 9 квіт. 1999 р. № 586 // Офіц. вісн. України. - 1999. - № 18. - С. 3. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/586-14#Text>

Про транскордонне співробітництво: Закон України від 11.10.2018 р. № 2515-VIII // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 45, ст.499. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1861-15#Text>

Бодрова І.І. Проблеми імплементації європейських стандартів у сфері компетенції місцевого самоврядування в Україні // Державне будівництво та місцеве самоврядування: зб. наук. пр. Харків, 2019. Вип.38. – С.62-77. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua>

Величко В.О., Будакова В. І. Проблеми реформування місцевого самоврядування в Україні та світовий досвід // Форум права. – 2013. – №1. – С. 127–133. URL: <https://scholar.google.com.ua>

Величко В. О. Європейський досвід організації місцевого самоврядування та можливості його застосування в Україні // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Право. - 2015. - вип. 20. - С. 59-64. URL: <https://scholar.google.com.ua>

Величко В.О. Фінансова самостійність органів місцевого самоврядування // Державне будівництво та місцеве самоврядування: зб. наук. пр. / редкол.: С.Г. Серьогіна та ін. - Харків: Право, 2015. - Вип. 30. - С. 49-61. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua>

Долішній М. Регіональна політика на рубежі ХХ— ХХІ століть: нові пріоритети / М. Долішній — К.: Наукова думка, 2006. — 117 с. URL: <http://irr.org.ua>

Керецман В. Державне регулювання регіонального розвитку: теоретичні аспекти / В. Керецман. — К.: Видавництво УАДУ, 2002. — 188 с. URL: <https://www.twirpx.com>

Лойко В.В., Величко В.О., Маринів А.В., Стещенко Т.В. Забезпечення фінансової спроможності об'єднаних територіальних громад. Збірник наукових праць «Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики». Т. 2. № 33. - 2020. - С. 69-74. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua>

Чумаченко М. Управління соціально-економічним розвитком регіону / М. Чумаченко // Економіка України. — 2008. — № 4. — С. 94—99.

Тема 5. Взаємодія органів місцевого самоврядування з органами державної влади: інституційний та функціональний аспекти.

(практичне заняття)

Завдання

1. Голова облдержадміністрації видав розпорядження про проведення обласного референдуму щодо розпуску обласної ради, яка прийняла рішення про проведення громадських слухань з питань вираження недовіри голові облдержадміністрації.

Дайте юридичний аналіз ситуації і визначте шляхи її вирішення.

2. Депутатська фракція районної ради звернулася до голови районної ради з вимогою створення при районній раді громадської ради як консультативно-дорадчого органу для здійснення громадського контролю за діяльністю ради. Голова районної відмовив у створенні громадської ради, посилаючись на відсутність коштів у місцевому бюджеті, а також недоречність утворення громадської ради у зв'язку із запровадженням на веб-сайті районної ради електронних консультацій з громадськістю

Прокоментуйте дії депутатської фракції і голови районної ради. Як відбувається формування громадських рад при органах місцевого самоврядування?

3. Голова обласної державної адміністрації видав розпорядження «Про організацію здійснення обласною державною адміністрацією контролю за виконанням органами місцевого самоврядування окремих повноважень органів виконавчої влади», яким визначив організаційні форми проведення контрольних заходів (перевірки, інспектування, одержання необхідних документів, матеріалів, заслуховування інформації та звітів), строки та порядок їх проведення. Крім того, був встановлений порядок зупинення актів органів місцевого самоврядування за результатами проведених перевірок додержання законодавства з одночасним оскарженням їх законності до суду. Обласна рада, не погодившись з виданим актом, звернулася до адміністративного суду.

Чи відповідає законодавству розпорядження голови обласної державної адміністрації? Яке рішення має прийняти суд? Визначить правову основу державного контролю за реалізацією органами місцевого самоврядування делегованих повноважень.

4. Районна рада висловила недовіру голові обласної державної адміністрації. За таке рішення проголосували 50% депутатів. Президент України, розглянувши цю ситуацію, прийняв відставку голови адміністрації. Голова обласної адміністрації, у свою чергу, подав позов (зазначивши відповідачем районну раду) до суду першої інстанції щодо поновлення на своїй посаді.

Надайте юридичний аналіз цієї ситуації.

Тестові завдання

1. Функції виконавчих органів на субрегіональному та регіональному рівнях організації місцевого самоврядування здійснюють:

- А) виконавчий апарат районних та обласних рад
- Б) виконавчі комітети районних та обласних рад
- В) районні та обласні державні адміністрації
- Г) голова районної та обласної ради

2. Наслідком висловлення недовіри голові місцевої державної адміністрації двома третинами голосів від складу відповідної ради є:

- А) прийняття рішення Прем'єр-міністром України і надання відповідній раді обґрунтованої відповіді
- Б) прийняття рішення Президентом України і надання відповідній раді обґрунтованої відповіді
- В) прийняття відставки голови місцевої державної адміністрації Прем'єр-міністром України
- Г) прийняття відставки голови місцевої державної адміністрації Президентом України

3. Копії актів органів місцевого самоврядування, прийнятих з питань здійснення делегованих повноважень органів виконавчої влади:

- А) протягом 10 днів з дня їх прийняття надсилаються до органу, що здійснює контроль
- Б) протягом місяця з дня їх прийняття надсилаються до органу, що здійснює контроль
- В) надсилаються на вимогу контролюючого органу
- Г) надсилаються до обласних державних адміністрацій щотижнево

4. Питання про призначення Верховною Радою України позачергових виборів сільського, селищного, міського голови може порушуватись перед парламентом:

- А) головою обласної державної адміністрації

- Б) головою обласної ради
- В) головою районної державної адміністрації
- Г) головою районної ради

5. До особливостей проведення консультацій щодо проекту закону про Державний бюджет України належить:

- А) консультації із всеукраїнськими асоціаціями проводяться Міністром фінансів України
- Б) всі зазначені
- В) до 15 лютого року, що передує плановому бюджетному періоду, всеукраїнські асоціації подають до Кабінету Міністрів України спільні пропозиції щодо врахування місцевих і регіональних інтересів при підготовці Бюджетної декларації
- Г) результати консультацій оформлюються протоколом

6. Для захисту більш слабких у фінансовому відношенні органів місцевого самоврядування Європейська хартія місцевого самоврядування передбачає:

- А) перерозподіл коштів між місцевими бюджетами
- Б) об'єднання територіальних громад
- В) запровадження процедур бюджетного вирівнювання або аналогічних заходів
- Г) створення нових податків та зборів

7. Основною метою створення інституту префектів є:

- А) посилення централізації в Україні
- Б) ефективне управління місцевими справами
- В) створення ефективного нагляду за конституційністю та законністю рішень органів місцевого самоврядування
- Г) удосконалення системи органів виконавчої влади

Список нормативних актів і літератури

Конституція України від 28 червня 1996 р. к/96-ВР // Відом. Верховної Ради України № 30. – Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>

Концепція адміністративно-територіального устрою України // Електронний ресурс // Режим доступу : <http://www.minregionbud.gov.ua/uk/publish/article/43635>.

Про асоціації органів місцевого самоврядування: Закон України від 16 квітня 2009 року № 1275-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2009, № 38, ст.534. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1275-17#Text>

Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 7 жовт. 2010 р. No 2591 // Відом. Верхов. Ради України. - 2011. - No 9. - С. 429. - Ст. 58. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text>

Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. N280/97 // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – No 24. – Ст. 170. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 9 квіт. 1999 р. No 586 // Офіц. вісн. України. - 1999. - No 18. - С. 3. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text>

Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17 бер. 2011 р. No 3166-VI [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#Text>

Асанов А. Світовий досвід вирішення проблеми розподілу повноважень між органами державної влади і місцевого самоврядування. / Амет Асанов. // Збірник наукових праць Української академії державного управління. / За заг. ред. В. І. Лугового, В. М. Князева. – К. : Вид-во УАДУ, 2000. – Вип. 2 – В 4 ч. Ч. II - С. 16.

Бодрова І.І. Правовий статус асоціацій місцевих рад України: питання теорії і практики. Харків, 2006. 240 с.

Бодрова І.І. Проблеми правового регулювання державного нагляду за додержанням органами місцевого самоврядування Конституції та законів в Україні // Державне будівництво та місцеве самоврядування: зб. наук. пр. Харків, 2019. Вип.37. – С.54-70. URL: <https://dbms.institute/wp-content/uploads/37.pdf>

Взаємодія органів державної влади та громадянського суспільства : навч. посіб. / за наук. ред. д-ра соц. наук, проф. Ю. П. Сурміна, д-ра іст. наук, проф. А. М. Михненко ; авт. кол. : Ю. П. Сурмін, А. М. Михненко, Т. П. Крушельницька та ін. - К. : НАДУ, 2011. - 388 с.

Величко В.О. Державний контроль та нагляд за додержанням законності в діяльності органів та посадових осіб місцевого самоврядування // Державне будівництво та місцеве самоврядування: зб. наук. пр. / редкол.: С.Г. Серьогіна та ін. - Харків: Право, 2016 - Вип. 32. - С. 95-114. URL: <https://dbms.institute/files/dbms/32.pdf>

Величко В. О. Децентралізація влади: міжнародний досвід // Державне будівництво та місцеве самоврядування: зб. наук. пр. / редкол.: С.Г. Серьогіна та ін. - Харків: Право, 2014. - Вип. 28. - С. 12-22. URL: <https://dbms.institute/files/dbms/28.pdf>

Величко В.О. Поняття адміністративного договору як форми діяльності місцевих державних адміністрацій // Проблеми законності: Респ. міжвідом. наук. зб. / Відп. ред. В.Я. Тацій. - Х.: Нац. юрид. акад. України, 2001. - Вип. 46. - С. 106- 110.

Гончарук Н. Взаємодія органів державної влади та органів місцевого самоврядування: правові й функціональні аспекти / Наталя Гончарук, Леонід Прокопенко // Публічне управління. — 2011. — № 1. — С. 32. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Трду_2011_1_52

Девемі Ж.-Ф. Місцеве управління у Франції. / ЖанФрансуа Девемі. // Збірник наукових праць Української академії державного управління. / За заг. ред. В. І. Лугового, В. М. Князева. - К. : Вид-во УАДУ, 2000. - Вип. 2 - В 4 ч. Ч. II - С. 81.

Децентрализация: эксперименты и реформы. / Под ред. Т. Хорвата. - Будапешт, 2000. - С. 268.

Макаров Г. В. Взаємодія органів державної влади та місцевого самоврядування у межах нової системи територіальної організації влади в Україні [Текст] / Г. В. Макаров, О. М. Держалюк, Ю. Б. Каплан ; Національний інститут стратегічних досліджень. — К. : [б. в.], 2011. — С. 27. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2011-06/Vzayemodiya-00350.pdf>

Малик Я. До питання про взаємодію органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні // Ефективність державного управління: Зб.наук.пр. - Вип. 43. 2015. С.295-361. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2015_43_39

Проблеми правового регулювання територіальної організації влади в Україні: монографія / П.М. Любченко, С.Г. Серьогіна, І.І. Бодрова та ін [Електронний ресурс] – Харків, 2018. С. 7-33

Розвиток партнерства між місцевою владою та громадським сектором у сфері надання громадських послуг : монографія / О. В. Берданова, В. М. Вакуленко та ін. ; за ред. Ю. П. Лебединського. - Ужгород : Патент, 2003. - 192 с.

Serohina S., Bodrova I., Novak A. Delegation of State Powers to Local Self-Government Bodies: Foreign Experience and Ukrainian Realities // Baltic Journal of European Studies, 2019, Vol. 9, No. 3 (28). P. 262-285. URL: <https://ideas.repec.org/a/vrs/bjeust/v9y2019i3p262-285n15.html>

Тема 6. Шляхи імплементації стандартів належного урядування в системі державної влади та місцевого самоврядування в Україні

(колоквіум)

З а в д а н н я

1. Запропонуйте схематичне викладення основних вимог концепції належного урядування.
2. Проаналізуйте концептуальні основи розподілу повноважень між органами державного та муніципального управління.
3. Узагальніть критерії оцінки ефективності організації та діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Тестові завдання

1. Публічна інформація, що містить персональні дані фізичної особи, оприлюднюється та надається на запит у формі відкритих даних із додержанням умови:
А) надання чи оприлюднення такої інформації передбачено законом
Б) фізичні особи (суб'єкти даних), персональні дані яких містяться в інформації у формі відкритих даних, надали свою згоду на поширення таких даних
В) персональні дані знеособлені та захищені

Г) будь-яка з перелічених

2. Що таке електронна взаємодія органів публічної влади?

- А) електронна взаємодія органів публічної влади передбачає як обмін електронними документами, так і можливість отримання (обміну) електронних даних з інформаційних систем органів влади в автоматизованому режимі відповідно до запитів і повноважень органів влади
- Б) обмін електронними документами
- В) отримання електронних документів
- Г) робота органів публічної влади з отримання необхідної інформації

3. У стратегії реформування державного управління України на 2022-2025 роки належне врядування визначено:

- А) як передумова європейської інтеграції
- Б) як один із факторів конкурентоспроможності держави
- В) як один із факторів розвитку економіки держави
- Г) все зазначене

4. У сфері розподілу повноважень між органами державного та муніципального управління Європейська хартія місцевого самоврядування передбачає:

- А) принцип конституційної законності
- Б) принцип виключності повноважень органів місцевого самоврядування, що передбачає заборону скасовувати чи обмежувати повноваження органів місцевого самоврядування центральним або регіональним органом, якщо це не передбачено законом
- В) принцип державної підтримки та гарантії місцевого самоврядування
- Г) принцип народовладдя

5. До системи критеріїв побудови оптимальної структури органів місцевого самоврядування належать:

- А) системно-структурні
- Б) всі перелічені
- В) компетентності персоналу
- Г) нормативного забезпечення

6. Де оприлюднюється інформаційна картка адміністративної послуги?

- А) на офіційному веб-сайті суб'єкта надання адміністративних послуг та у місці здійснення прийому суб'єктів звернень
- Б) у засобах масової інформації за місцем знаходження суб'єкта надання адміністративних послуг
- В) на офіційному веб-сайті суб'єкта надання адміністративних послуг та у засобах масової інформації за місцем знаходження суб'єкта надання адміністративних послуг
- Г) на офіційному веб-сайті Кабінету Міністрів України

7. Рішення про проведення оцінки ефективності виконання міністерствами завдань, визначених Конституцією та законами України, приймається:

- А) Кабінетом Міністрів України
- Б) Президентом України
- В) Верховною Радою України
- Г) обласними державними адміністраціями

Список нормативних актів і літератури

Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відом. Верхов. Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Про місцеве самоврядування: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР // Відом. Верхов. Ради України. – 1997. – № 24. – Ст. 170. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>

Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 9 квітня 1999 року № 586-XIV //

Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 20-21. – Ст. 190. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14>

Про захист персональних даних: Закон України 1 червня 2010 року № 2297-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 34. – Ст. 481. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17>

Про інформацію: Закону України від 2 жовтня 1992 року № 2657-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. – Ст.650. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>

Деякі питання реформування державного управління України: Розпорядження КМУ від 21 липня 2021 р. № 831-р // Офіційний вісник України. – 2021. – № 61. – Ст. 3842. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/831-2021-%D1%80>

Про затвердження Методики проведення оцінки ефективності здійснення органами виконавчої влади контролю за виконанням завдань, визначених законами України, актами Президента України, постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, дорученнями Прем'єр-міністра України: Постанова КМУ від 18 травня 2011 р. № 522 // Офіційний вісник України. – 2011. - № 37. – Ст. 1533 URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/522-2011-%D0%BF>

Бодрова І.І., Любченко П.М. Європейський досвід удосконалення місцевого самоврядування. – Х.: Оберіг, 2012. – 64 с. URL.: <https://dbms.institute/files/nd/3.pdf>

Буглак Ю. Проблеми розмежування повноважень між органами виконавчої влади і органами місцевого самоврядування в Україні// Адміністративне право і процес. – 2018. – № 11. – С. 70-75. URL.: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/11/15.pdf>

Величко В. О. Проблеми функціонування центрів надання адміністративних послуг // Державне будівництво та місцеве самоврядування. – 2019. - № 38. - С. 118-132. URL.: <https://dbms.institute/wp-content/uploads/38.pdf>

Гончарук Н. Взаємодія органів державної влади та органів місцевого самоврядування: правові й функціональні аспекти / Наталія Гончарук, Леонід Прокопенко // Публічне управління. – 2011. – № 1. – С. 32. URL.: file:///C:/Users/Hp/Downloads/Tpdu_2011_1_52.pdf

Єзеров А., Батан Ю. Належне врядування й надання адміністративних послуг органами місцевого самоврядування // Юридичний вісник. – 2016. – № 2. – С. 109-116. URL.: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/10594>

Зозуля І.В. Особливості принципів розмежування компетенції органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування [Текст] / Зозуля І.В. // Право і суспільство. – 2013 – №2. – с.55 – 64. URL.: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2013/2_2013/09.pdf

Мукомела І. В. Теоретико-правові аспекти розвитку електронної держави та електронного урядування // Державне будівництво та місцеве самоврядування. – 2021. - № 40. - С. 43-57. URL.: <https://dbms.institute/wp-content/uploads/40.pdf>

Радишевська О.Р. Концепція належного врядування: практика ЄСПЛ та Верховного суду // Юридична Україна. - № 12. – 2019. – С. 56-58. URL.: <http://yu.yurincom.com/wp-content/uploads/2020/03/9.pdf>

Ткаля О.В. Розуміння належного врядування в сучасних умовах // Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки. – 2020. – Том 31 (70). – Ч. 2. – № 2. – С. 125-130. URL.: http://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/2_2020/part_2/26.pdf

Чалабієва М. Р. Становлення цифрової громади у контексті конституційної реформи в Україні // Державне будівництво та місцеве самоврядування. – 2021. № 42. - С. 67-79. URL.: https://dbms.institute/wp-content/uploads/Zb_Derg_Bud_42_2021.pdf

Тема 7. Доктринально-правові та прикладні аспекти попередження та врегулювання компетенційних конфліктів у діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування.

(практичне заняття)

Завдання

1. Постановою Кабінету Міністрів України сільським, селищним, міським радам були делеговані повноваження щодо призначення державної соціальної допомоги інвалідам з дитинства

або на дітей-інвалідів віком до 18 років. В документі також визначено, що до початку нового бюджетного року ці повноваження здійснюються за рахунок коштів місцевих бюджетів. Контроль виконання делегованого повноваження покладений на Міністерство соціальної політики України.

Дайте юридичний аналіз прийнятого рішення. Який механізм делегування повноважень органам місцевого самоврядування?

2. Міська рада звернулася до Кабінету Міністрів України з вимогою виключити повноваження щодо вирішення питань про надання неповнолітнім, учням, студентам, пенсіонерам та інвалідам права на безкоштовне і пільгове користування об'єктами культури, фізкультури і спорту з числа делегованих у зв'язку з неналежним забезпеченням його фінансами. У відповідь Кабінет Міністрів України зазначив, що з державної власності до комунальної власності міської територіальної громади був переданий житлово-будівельний комбінат, що є достатнім джерелом матеріально-фінансового забезпечення виконання делегованих повноважень.

Дайте юридичний аналіз ситуації та запропонуйте шляхи її вирішення.

3. Голова районної державної адміністрації звернувся до Верховної Ради України з поданням про призначення позачергових виборів міського голови. У поданні зазначено, що міський голова відмовляється підписувати й оприлюднювати рішення, прийняті більшістю голосів на пленарних засіданнях міської ради, а також розглядати запити й звернення депутатів міської ради.

Чи відповідають дії голови районної державної адміністрації та міського голови вимогам законодавства? Який порядок та підстави дострокового припинення повноважень міського голови?

4. Проаналізуйте рівень імплементації Україною положень Європейської хартії місцевого самоврядування в частині делегування органам місцевого самоврядування повноважень органів виконавчої влади. Запропонуйте шляхи оптимізації механізму делегування органам місцевого самоврядування державних повноважень в Україні.

Тестові завдання

1. Для визначення підстав, меж повноважень та способу дій органів державної влади та місцевого самоврядування:

- А) аналогія закону та аналогія права не застосовуються
- Б) аналогія права не може бути застосована
- В) аналогія закону не може бути застосована
- Г) може бути застосована аналогія права, але не аналогія закону

2. Європейська хартія місцевого самоврядування встановлює такі вимоги щодо правового регулювання повноважень органів місцевого самоврядування:

- А) головні повноваження і функції органів місцевого самоврядування мають визначатися виключно конституцією
- Б) головні повноваження і функції органів місцевого самоврядування визначаються конституцією або законом
- В) головні повноваження і функції органів місцевого самоврядування можуть визначатися законами або підзаконними актами
- Г) повноваження і функції органів місцевого самоврядування можуть визначатися будь-яким органом державної влади

3. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» визначає делеговані повноваження як:

- А) повноваження органів місцевого самоврядування, які передаються відповідним місцевим державним адміністраціям за рішенням районних, обласних рад
- Б) повноваження органів виконавчої влади, надані органам місцевого самоврядування законом
- В) повноваження органів виконавчої влади, надані органам місцевого самоврядування законом, а також повноваження органів місцевого самоврядування, які передаються відповідним місцевим державним адміністраціям за рішенням районних, обласних рад
- Г) повноваження центральних органів виконавчої влади передані місцевим органам влади

4. Перелік делегованих органами виконавчої влади органам місцевого самоврядування повноважень:
- А) визначається органом виконавчої влади, що делегує повноваження
 - Б) визначається договором про делегування
 - В) визначається Кабінетом міністрів України
 - Г) визначений законодавчо
5. Серед гарантій місцевого самоврядування, його органів та посадових осіб Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» встановлює:
- А) лише вищі органи виконавчої влади можуть втручатися у діяльність органів та посадових осіб місцевого самоврядування
 - Б) органи виконавчої влади, їх посадові особи можуть втручатися в законну діяльність органів та посадових осіб місцевого самоврядування в інтересах держави
 - В) органи виконавчої влади, їх посадові особи не мають права втручатися в законну діяльність органів та посадових осіб місцевого самоврядування
 - Г) органи виконавчої влади можуть вирішувати питання, віднесені Конституцією, законами України до повноважень органів та посадових осіб місцевого самоврядування у виключних випадках
6. Місцеві державні адміністрації є підзвітними відповідним районним, обласним радам:
- А) у частині власних повноважень
 - Б) у частині повноважень, делегованих їм відповідними районними, обласними радами
 - В) місцеві державні адміністрації не є підзвітними відповідним районним, обласним радам
 - Г) у частині власних і делегованих повноважень
7. Однією з гарантій місцевого самоврядування є:
- А) органи та посадові особи місцевого самоврядування мають право оскаржувати до Президента України акти місцевих органів виконавчої влади
 - Б) органи та посадові особи місцевого самоврядування мають право оскаржувати до вищестоящих органів акти місцевих органів виконавчої влади
 - В) органи та посадові особи місцевого самоврядування мають право оскаржувати до Кабінету Міністрів акти місцевих органів виконавчої влади
 - Г) органи та посадові особи місцевого самоврядування мають право звертатися до суду щодо визнання незаконними актів місцевих органів виконавчої влади, які обмежують права територіальних громад, повноваження органів та посадових осіб місцевого самоврядування

Список нормативних актів і літератури

- Європейська Хартія місцевого самоврядування від 15 жовтня 1985 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text
- Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
- Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>
- Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 № 586-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text>
- Бодрова І. І. Проблеми імплементації європейських стандартів у сфері компетенції місцевого самоврядування в Україні. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*: зб. наук. пр. Харків : Право, 2019. Вип. 38. С. 26-48. URL.: <https://dbms.institute/wp-content/uploads/38.pdf>
- Бодрова І. І. Проблеми правового регулювання державного нагляду за додержанням органами місцевого самоврядування Конституції та законів в Україні. *Державне будівництво та місцеве самоврядування* : зб. наук. пр. Харків : Право, 2019. Вип. 37. С. 37-55. URL.: <https://dbms.institute/wp-content/uploads/37.pdf>
- Бублик Г.В. Делегування повноважень місцевими органами влади: організаційно-правовий аспект: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Г.В. Бублик; К. нац. економ. ун-т. – К., 2005. – 16 с. URL.: <http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi->

[bin/irbis_nbuvcgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullweb&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=A&S21COLORTERM=1&S21STR=%D0%91%D1%83%D0%B1%D0%BB%D0%B8%D0%BA%20%D0%93.%D0%92.\\$](http://irbis_nbuvcgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullweb&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=A&S21COLORTERM=1&S21STR=%D0%91%D1%83%D0%B1%D0%BB%D0%B8%D0%BA%20%D0%93.%D0%92.$)

Діхтієвський П.В. Повноваження представницьких органів місцевого самоврядування Польщі та України: порівняльний аналіз [Текст] / Петро Діхтієвський, Анна Бучинська // Публічне право. – 2013. – №1. – с.59 – 66. URL.: http://ir.znau.edu.ua/bitstream/123456789/3993/1/PP_2013_59-66.pdf

Запобігання компетенційним конфліктам за участю представницьких органів місцевого самоврядування. URL.: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/vnutrishnya-politika/zapobigannya-kompetenciynim-konfliktam-za-uchastyu>

Карабін Т.О. Проблеми децентралізації виконавчої влади в Україні та можливі напрями їх вирішення / Т.О. Карабін // Форум права. – 2012. – №4. – С. 439 – 444. URL.: file:///C:/Users/Hp/Downloads/FP_index.htm_2012_4_72.pdf

Лялюк О. Ю. Актуальні питання співвідношення контролю та нагляду в системі місцевого самоврядування в умовах децентралізації. *Державне будівництво та місцеве самоврядування* : зб. наук. пр. Харків : Право, 2019. Вип. 37. С. 56-68. URL.: <https://dbms.institute/wp-content/uploads/37.pdf>

Любченко П. М. Смоляр О. А. Зарубіжний досвід організації контролю у сфері місцевого самоврядування. *Державне будівництво та місцеве самоврядування* : зб. наук. пр. Харків : Право, 2015. Вип. 29. С. 18-31. URL.: <https://dbms.institute/files/dbms/29.pdf>

Муртішєва А. О. Реформа місцевого самоврядування в Україні: досягнення та перспективи. *Державне будівництво та місцеве самоврядування* : зб. наук. пр. 2018. Вип. 35. С. 264-273. URL.: <https://dbms.institute/wp-content/uploads/35.pdf>

Нікончук А.М. Делегування повноважень як інструмент вирішення проблем місцевого значення в процесі здійснення управління державою / А.М. Нікончук // Форум права. – 2012. – № 1. – с. 680 – 684. URL.: file:///C:/Users/Hp/Downloads/FP_index.htm_2012_1_106.pdf

Проблеми перерозподілу повноважень між районним та базовим рівнями місцевого самоврядування в сучасних умовах. URL.: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/rehionalnyy-rozvytok/problemy-pererorozpodilu-povnovazhen-mizh-rayonnym-ta-bazovym>

Тема 8. Правове регулювання статусу та організації роботи органів державної влади і органів місцевого самоврядування: сучасний стан і способи подолання недоліків *(практичне заняття)*

Завдання

1. З метою запровадження єдиних підходів до формування системно-структурної організації місцевого самоврядування обласна рада розробила і прийняла модельний статут органів місцевого самоврядування області, в якому визначила типову структуру місцевих рад, виконавчих органів місцевого самоврядування, апаратів місцевих рад, обов'язкову для органів, що існують на її території.

Дайте юридичний аналіз ситуації. Чи правомірні дії обласної ради?

2. Розпорядженням голови районної ради було затверджено склад та структуру виконавчого комітету ради та призначено його керівника, яким став депутат ради. На сесії обласної ради більшістю голосів депутатів було прийняте рішення про скасування розпорядження голови районної ради.

Дайте юридичний аналіз ситуації. Чи правомірні акти обласної, районної ради та голови районної ради?

3. Голова обласної ради видав розпорядження про особливий режим управління на період опалювального сезону. Згідно з цим документом як виконавчі органи обласної ради були утворені управління житлово-комунального господарства, соціального захисту населення, транспорту і зв'язку, підпорядковані голові і обласній раді. Група депутатів обласної ради звернулися до голови ради з вимогою відмінити незаконне розпорядження. Голова обласної ради відмовився скасовувати прийнятий ним акт, зазначивши, що він діяв на підставі норм Конституції України, Європейської

хартії місцевого самоврядування, які гарантують організаційну самостійність органів місцевого самоврядування.

Чи відповідають дії голови обласної ради вимогам законодавства? Зробіть юридичний аналіз ситуації та запропонуйте шляхи її вирішення.

4. Обласна рада на сесії розглянула питання “Про звіт голови обласної державної адміністрації щодо виконання програм соціально-економічного та культурного розвитку області, обласного бюджету і здійснення обласною державною адміністрацією делегованих їй обласною радою повноважень” і прийняла рішення про висловлення голові обласної державної адміністрації недовіри.

Голова облдержадміністрації звернувся до суду з проханням визнати протиправним і скасувати дане рішення, оскільки воно ухвалене з порушенням вимог ч. 9 ст. 46 і ст. 47 Закону від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР “Про місцеве самоврядування в Україні”, зокрема, без включення цього питання до порядку денного сесії та без його обговорення у постійних комісіях, без проведення колективного й вільного обговорення його депутатами на сесії.

Проведіть юридичний аналіз даної ситуації. Чи правомірні дії обласної ради? Яке рішення має ухвалити суд?

Тестові завдання

1. Порядок організації діяльності Кабінету Міністрів України визначається:

- А) Положенням про Кабінету Міністрів України
- Б) Регламентом Кабінету Міністрів України
- В) Указом Президента України
- Г) Декретом Кабінету Міністрів України

2. Головний центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику

- А) державне агентство
- Б) міністерство
- В) центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом
- Г) державна служба

3. Рішення про делегування повноважень районній державній адміністрації може прийняти

- А) обласна рада
- Б) обласна державна адміністрація
- В) міська рада
- Г) районна рада

4. Фінансову основу Верховної Ради України складають:

- А) Виключно кошти державного бюджету
- Б) Кошти державного та місцевого бюджетів
- В) Кошти місцевих бюджетів
- Г) Обов'язкові платежі

5. Акти Кабінету Міністрів України нормативного характеру видаються у формі?

- А) рішень
- Б) наказів
- В) постанов
- Г) розпоряджень

6. Президент України очолює:

- А) Кабінет Міністрів України
- Б) Раду національної безпеки і оборони України
- В) Офіс Президента України
- Г) Центральні органи виконавчої влади

7. Статут територіальної громади є правовою основою діяльності:

- А) Місцевої державної адміністрації
- Б) Місцевої ради
- В) Органу самоорганізації населення
- Г) Політичної партії

Список нормативних актів і літератури

- Європейська Хартія місцевого самоврядування від 15 жовтня 1985 року.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text
- Конституція України // Відом. Верхов. Ради України. – 1996. – № 30. – № 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
- Про засади державної регіональної політики: Закон України від 05.02.2015 № 156-VIII.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text>
- Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27.02.2014 № 794-VII.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text>
- Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>
- Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 № 586-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text>
- Про ратифікацію Європейської хартії місцевого самоврядування: Закон України від 15.07.97 р. №452/97-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/452/97-%D0%B2%D1%80#Text>
- Барабаш Ю. Г., Колісник В. П., Слінько Т. М., Дахова І. І., Чуб О. О., Ткаченко Є. В. Демократичні засади організації і функціонування вищих органів державної влади України»: монографія / за заг. ред. д.ю.н., проф., член-кор. НАПрН України Барабаша Ю.Г. – Харків: Право, 2013. – 272 с.
- Величко В. О. Конституційно-правовий статус місцевих державних адміністрацій в Україні: монографія. Харків : Б. в., 2005. 208 с.
- Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні : підручник / І. І. Бодрова, С. В. Болдирев, В. О. Величко та ін. ; за ред. С. Г. Серьогіної ; 4-ге вид., переробл. та допов. Харків : Право, 2018. 392 с. URL: https://pravo-izdat.com.ua/image/data/Files/369/3_Derzavne%20budivnictvo...pidruchnik_vnutri.pdf
- Закоморна К. О. Сучасний конституціоналізм: варіанти інтерпретації (на прикладі постсоціалістичних країн Східної Європи) / К. О. Закоморна // Проблеми законності : акад. зб. наук. пр. / відп. ред. В. Я. Тацій ; редкол. В. Тацій [та ін.] . – Х. : Нац. юрид. акад. України, 2010. – Вип. 112. – С. 196-205.
- Інституційно-функціональна організація місцевої влади в Україні: сучасний стан і перспективи розвитку : аналіт. огляд / Ю. П. Битяк [та ін.] ; НДІ держ. буд-ва та місцев. самоврядування. – Київ : Студія Колаж, 2009. – 223 с.
- Конституційно-правові засади становлення української державності : монограф. / В. Я. Тацій, Ю. М. Тодика, О. Г. Данильян та ін.; за ред. акад. НАН України В. Я. Тація, акад. АПрН України Ю. М. Тодики. - Х.: Право, 2003. - 328 с.
- Конституція України. Науково-практичний коментар / редкол.: В.Я. Тацій (голова редкол.), О.В. Петришин (відп. секретар), Ю.Г. Барабаш та ін.; Нац. акад. прав. наук України. – 2-ге вид., переробл. і допов.– Х.: «Право», 2011. – 1128 с.
- Лялюк О. Ю. Загальна характеристика муніципально-правової відповідальності за законодавством України / О. Ю. Лялюк // Проблеми законності. Вип. 109. - Х. : Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого / відп. ред. В. Я. Тацій ; редкол. А. П. Гетьман [та ін.] , 2010. – С. 76-83. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/3138?locale=uk>
- Murtishcheva A. The principle of legality as a foundation of modern civil society. Improvement of the legal culture as a basis for the formation of civil society of modern times: collective monograph / O. Borshevskaya, O. Boryslavskaya, I. Krushnitska, etc. Lviv-Torun: Liha-Press, 2020. P. 93-109. URL: <http://catalog.liha-pres.eu/index.php/liha-pres/catalog/view/98/1143/2545-1>
- Правові основи формування та функціонування органів державної влади у контексті євроінтеграції : монографія / Ю. П. Битяк, О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань та ін. ; за ред. Ю. П. Битяка, О. Г. Данильяна. — Х. : Право, 2010. — 384 с. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/5227/1/Bityak_Danilyan_2010.pdf

Проблеми функціонування місцевих рад та їх виконавчих органів: моногр. / за ред. Ю. М.Тодики. Х.: Право, 2009. 540 с.

Савчин М. В. Сучасні тенденції конституціоналізму у контексті глобалізації та правового плюралізму: монографія. Х.: Право, 2018. 440 с. URL: https://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/69698/mod_resource/content/1/%D0%9F%D0%A0%D0%90%D0%92%D0%9E%D0%9A%D0%9E%D0%9D%D0%A1%D0%A2%20%D0%A1%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B8%D0%BD%20%D0%A1%D1%83%D1%87%D0%B0%D1%81%D0%BD%D1%96%20%D1%82%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%97%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%81%D1%82-%D0%B7%D0%BC%D1%83.pdf

Серьогіна С. Г. Удосконалення місцевого самоврядування в Україні в умовах демократизації та консолідації суспільства / С. Г. Серьогіна // Право України. – 2014. – № 4. – С. 107-115. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/6110/1/Serohina_107_115.pdf

Солянник К. Є. Виконавчі органи місцевих рад в Україні: правовий статус і організація роботи : монографія. Х. : Крок, 2004. 255 с.

Сучасний парламентаризм: український та світовий виміри: монографія / Нац. акад. прав. наук України, НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування. Харків: Юрайт, 2018. 200 с.

Фролов О. О. Роль державних органів у забезпеченні ефективного функціонування місцевого самоврядування в Україні: реалії та перспективи розвитку / О. О. Фролов // Право України. – 2011. – № 6. – С. 226-232.

Тема 9. Особливості нормотворчого процесу в органах державної влади та місцевого самоврядування: проблеми теорії та практики (практичне заняття)

Завдання

1. Громадянин України звернувся до Конституційного суду України із клопотанням щодо скасування закону, прийнятого Верховною Радою України під час чергового пленарного засідання. Своє клопотання громадянин мотивував тим, що розгляд і голосування питання щодо законопроекту відбувалися із порушенням процедурно-процесуальних вимог Закону України «Про регламент Верховної Ради України». Так, Верховною Радою України було прийнято рішення про одноразове відхилення від процедури з метою прискорення розгляду та прийняття особливо важливого законопроекту. Прийнятий Верховною Радою України законопроект було направлено на підпис Президенту України, який протягом встановленого Конституцією України строку не підписав закон. При цьому, під час повторного розгляду закон було прийнято Верховною Радою України двома третинами від її конституційного складу та оприлюднено Головою Верховної Ради України.

Дайте юридичний аналіз справи та запропонуйте шляхи вирішення. Чи відповідають дії громадянина України вимогам чинного законодавства? Який порядок прийняття та скасування рішень Верховної Ради України передбачений законодавством? Які особливості законотворчого процесу? Яке рішення має прийняти Конституційний Суд України? Складіть проект рішення суду.

2. На виконання доручення Президента України апарат Ради національної безпеки та оборони України направив до Офісу Президента України проект Указу Президента України «Про введення в дію Рішення Ради Національної безпеки і оборони України». Керівник Офісу Президента України відмовив у прийнятті проекту зазначивши, що відповідно до положень чинного законодавства проекти актів Президента України, що розроблені за дорученням міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади вносяться через Кабінет міністрів України. Керівник Апарату звернувся до Секретаря Ради національної безпеки і оборони України зі скаргою на неправомірні дії Керівника Офісу Президента України, зазначивши, що рішення Ради національної безпеки і оборони України вводяться в дію Указами Президента України.

Дайте юридичний аналіз справи та запропонуйте шляхи вирішення. Чи відповідають дії Керівника Офісу Президента України вимогам чинного законодавства? Який порядок підготовки та внесення актів Президента України передбачений законодавством? Який порядок прийняття та введення в дію рішень Ради національної безпеки та оборони України передбачений законодавством?

3. Громадянин України звернувся до адміністративного суду з позовом до Кабінету міністрів України про визнання постанови Кабінету Міністрів України, якою на території України запроваджувалися тимчасові обмеження окремих прав і свобод людини і громадянина, незаконною та нечинною. Представник позивача обґрунтував свої вимоги тим, що постанова суперечить положенням актів вищої юридичної сили – законів України та прийнята Урядом поза межами його повноважень. Міністерство юстиції, як представник відповідача, проти вимог позивача заперечувало, обґрунтувавши свою позицію тим, що спірна постанова прийнята Урядом в межах повноважень та у спосіб, визначений Конституцією та законами України і не суперечить нормам чинного законодавства.

Дайте юридичний аналіз справи та запропонуйте шляхи вирішення. Який порядок підготовки постанов Кабінету Міністрів України передбачений чинним законодавством? Яким вимогам повинна відповідати постанова Кабінету Міністрів України? Які підстави та порядок оскарження актів Кабінету Міністрів України передбачений законодавством? Складіть проект рішення суду.

4. Міська рада на своєму пленарному засіданні прийняла рішення про затвердження регламенту відповідної ради, в якому встановила перелік нормативних та інших актів, які вона має право приймати, а також визначила порядок їх прийняття та оскарження. Міський голова відмовився підписувати рішення ради про затвердження регламенту міської ради, мотивуючи це порушенням порядку його прийняття. Міська рада повторним голосуванням прийняла рішення про затвердження регламенту 2/3 голосів присутніх депутатів за підписом головуючого на пленарному засіданні. Міський голова звернувся до суду з позовом про визнання рішення міської ради нечинним.

Дайте юридичний аналіз справи та запропонуйте шляхи вирішення. Який порядок прийняття та оскарження актів органів та посадових осіб місцевого самоврядування передбачений чинним законодавством? Яке рішення має прийняти суд?

Тестові завдання

1. Які з названих стадій нормотворчого процесу є факультативними:

- А) громадське обговорення проекту нормативного акту
- Б) прийняття рішення про підготовку проекту нормативного акту
- В) ініціювання необхідності розробки і прийняття нормативного акту
- Г) попередній розгляд нормативного акту

2. Правова експертиза повинна проводитися у максимально короткі терміни, але без погіршення якості, це:

- А) принцип обґрунтованості
- Б) принцип плановості
- В) принцип своєчасності
- Г) принцип оперативності

3. Акти Кабінету Міністрів України приймаються:

- А) абсолютною більшістю
- Б) 2/3 від посадового складу Кабінету Міністрів України
- В) більшістю від посадового складу Кабінету Міністрів України
- Г) більшістю присутніх на засіданні Кабінету Міністрів України

4. До актів органів місцевого самоврядування не відносяться:

- а) рішення місцевого референдуму
- б) рішення виконавчого комітету
- в) рішення органу самоорганізації населення
- г) розпорядження сільського, селищного, міського голови

5. Призупинити дію рішення сільської, селищної, міської ради з повторним винесенням його на розгляд ради може:

- А) більше половини депутатів від загального складу ради

- Б) голова обласної державної адміністрації
- В) прокурор області
- Г) сільський, селищний, міський голова

6. Сьогодні питання нормотворчості в Україні врегульовані:

- А) Законом України «Про закони і законодавчу діяльність в Україні»
- Б) Законом України «Про нормативно-правові акти в Україні»
- В) Законом України «Про нормотворчу діяльність в Україні»
- Г) актами Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, Міністерства юстиції України та інших центральних органів виконавчої влади та місцевого самоврядування

7. Рішення якого органу влади не є нормативно-правовим актом:

- А) Ради міністрів Автономної республіки Крим
- Б) Севастопольської міської ради
- В) комітету Верховної Ради України
- Г) Київського міського голови

Список нормативних актів і літератури

Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Відом. Верхов. Ради України. 1996. № 30. № 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

Кодекс адміністративного судочинства України: Кодекс Закон від 06.07.2005 № 2747-IV. Відом. Верхов. Ради України. 2005. № 35, 36, 37. Ст. 446. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>

Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення офіційної публікації законів України та інших нормативно-правових актів: Закон України від 02.10.2018 № 2578- VIII. Відом. Верхов. Ради України. 2018. № 44. Стр. 23. Стаття 2758. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2578-19#Text>

Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI. Відом. Верхов. Ради України. 2011. № 32. Ст. 314. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>

Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності: Закон України від 11.09.2003 № 1160-IV. Відом. Верхов. Ради України. 2004. № 9. Ст. 79. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15#Text>

Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27.02.2014 № 794-VII. Відом. Верхов. Ради України. 2014. № 13. Ст. 222. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text>

Про комітети Верховної Ради України: Закон України від 04.04.1995 № 116/95-ВР. Відом. Верхов. Ради України. 1995. № 19. Ст. 134. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/116/95-%E2%F0#Text>

Про Конституційний Суд України: Закон України від 13.07.2017. № 2136-VIII. Відом. Верхов. Ради України. 2017. № 35. Ст. 376. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19#Text>

Про місцеве самоврядування: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. Відом. Верхов. Ради України. 1997. № 24. Ст. 170. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 р. № 586-XIV. Відом. Верхов. Ради України. 1999. № 20. Ст. 190. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text>

Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації: Закон України від 23.09.1997 № 539/97-ВР. Відом. Верхов. Ради України. 1997. № 49. Ст. 299. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/539/97-%D0%B2%D1%80#Text>

Про Регламент Верховної Ради України: Закон України від 10.02.2010 № 1861-VI. Відом. Верхов. Ради України. 2010. № 14, 15, 16, 17. Ст. 133. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17#Text>

Про затвердження Положення про порядок роботи з законопроектами та іншими документами, що вносяться Президентом України на розгляд Верховної Ради України: затв. Указом Президента України від 30.03.1995 № 270/95. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270/95#Text>

Про Положення про порядок підготовки та внесення проектів актів Президента України: затв. Указом Президента України від 15.11.2006 № 970/2006. Офіц. вісн. України. 2006. № 47. Ст. 3123. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/970/2006#Text>

Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики: затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 03.11.2010 № 996. Офіц. вісн. України. 2010. № 84. Ст. 2945. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%D0%BF#Text>

Про затвердження Регламенту Кабінету Міністрів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 18.07.2007 № 950. Офіц. вісн. України. 2007. № 54. Стор. 21, Стаття 2180. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950-2007-%D0%BF#Text>

Про затвердження положення про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.1992 № 731. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/731-92-%D0%BF#Text>

Рішення Конституційного Суду України від 09.07.1998 № 12- рп/98 (справа про тлумачення терміну «законодавство»). Офіц. вісн. 53 України. 1998 р. № 32. С. 59. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v012p710-98#Text>

Рішення Конституційного Суду України від 16.04.2008 № 6-рп/2008 (справа про прийняття Конституції та законів України на референдумі). Офіц. вісн. України. 2008. № 32. Ст. 1056. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-08#Text>

Загальна теорія права: підручник за ред. О. В. Петришина. Харків: Право, 2020. 568 с.

Законотворчість. Проблеми гармонізації законодавства України з міжнародним та європейським правом (збірник науково-практичних матеріалів). Бібл. Укр. школи законотворчості. Вип. 4. К. 2005. 200 с.

Косович, В. Закон «Про нормативно-правові акти» як засіб удосконалення нормативно-правових актів України. Вісник Львівського Університету. Львів: Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. 2011. Вип. 52. С. 10 – 20.

Косович, В. М. Удосконалення нормативно-правових актів України: техніко-технологічні аспекти: монографія. Львів: Львів. нац. універ. ім. Івана Франка, 2015. 568 с.

Красницька, А. В. Юридичні документи: техніка складання, оформлення та редагування: посібник. 2-ге вид., доповн. і переробл. Київ: Парламентське вид-во. 2006. С. 295.

Нормотворча діяльність Президента України та її нормопроектне забезпечення: монографія. О. В. Скрипнюк, В. Л. Федоренко та ін. Київ: НАДУ. 2011. 344 с.

Петришина, М. О. Нормотворча діяльність в органах місцевого самоврядування в Україні: монографія. Харків: Право. 2011. 232 с.

Petryshyna M. O. The system of normative-legal acts of local self-government in Ukraine (Система нормативно-правових актів місцевого самоврядування в Україні). Підприємництво, господарство і право. № 4. 2019. С. 145 – 150. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/4/28.pdf>

Petryshyna Maryna. The features of the system of normative-legal acts of local self-government of Ukraine: a rejection of the Soviet Union postulates in favor of the European Union values (Характерні риси системи нормативно-правових 54 актів місцевого самоврядування в Україні: відхід від постулатів Радянського Союзу на користь цінностей Європейського Союзу). Baltic Journal of European Studies. Autumn 2019. Vol. 9, Issue number 3. P. 286 – 310. ISSN:2228-0596. URL: <https://www.sciendo.com/article/10.1515/bjes-2019-0034>

Скаун, О. Конституційний Суд як учасник правотворчості (законотворчості) в Україні. Юридична Україна. 2003. № 1. С. 26 – 32.

Ширшикова, Р. М. До питання про нормативно-правові акти центральних органів виконавчої влади України. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. № 1 (4). 2011. С. 198 – 201

Берназюк Я.О. Основні етапи підготовки проектів актів Президента України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО. Випуск 17. С. 28-31. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/17379/1/%D0%9E%D0%A1%D0%9D%D0%9E%D0%92%D0%86%20%D0%95%D0%A2%D0%90%D0%9F%D0%98%20%D0%9F%D0%86%D0%94%D0%93%D0%9E%D0%A2%D0%9E%D0%92%D0%9A%D0%98%20%D0%9F%D0%A0%D0%9E%D0%95%D0%9A%D0%A2%D0%86%D0%92%20%D0%90%D0%9A%D0%A2%D0%86%D0%92%20%D0%9F%D0%A0%D0%95%D0%97%D0%98%D0%94%D0%95%D0%9D%D0%A2%D0%90%20%D0%A3%D0%9A%D0%A0%D0%90%D0%87%D0%9D%D0%98.pdf>

Погорелова З.О. Роль глави держави у законодавчому процесі / З.О.Погорелова // Юридичний науковий електронний журнал №5/2015. – С.34-38. URL: http://lsej.org.ua/5_2015/8.pdf

Шевчук О.А. Конституційно-правові засади нормотворчості центральних органів виконавчої влади : дис. доктора філософії. Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Київ, 2021. 207 с. URL: <http://idpnan.org.ua/files/2022/shevchuk-o.a.-konstitutsiyno-pravovi-zasadi-normotvorchosti-tsentralnih-organiv-vikonavchoyi-vladi.pdf>

Петришина, М. О. (2016). Деякі аспекти реалізації актів суб'єктів місцевого самоврядування. Право і суспільство. 2016, № 5. С. 25 – 29. URL: http://www.pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2016/5_2016/part_1/7.pdf

Дорох В.В., Черній О.В. Д 00 Форми участі громадськості в процесах прийняття рішень: Навч.- метод. посіб. – Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2018. – 104 с. URL: <https://ldn.org.ua/wp-content/uploads/2019/03/Formy-uchasti-hromads-kosti-A5.pdf>

Участь громадськості у процесі прийняття рішень на місцевому рівні [Текст] : посіб. – К. : Ленвіт, 2012. – 64 с. URL: <https://parlament.org.ua/upload/docs/GUIDE%20final%20version%20UKRAINIAN.pdf>

Любченко П.М., Смоляр О.А. Зарубіжний досвід організації контролю у сфері місцевого самоврядування. Державне будівництво та місцеве самоврядування. 2015. Вип. 29. С. 18-31. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dbms_2015_29_4

Тема 10. Траспарентність та публічна комунікація в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування

(практичне заняття)

Завдання

1. Правозахисний центр «Право» 11.05.2021 звернувся до сільської ради із запитом на інформацію про надання відомостей щодо правил внутрішнього трудового розпорядку посадових осіб ради. 15.05.2021 правозахисний центр отримав відмову у задоволенні запиту на інформацію з мотивів неоплати витрат, пов'язаних з копіюванням правил внутрішнього трудового розпорядку.

Правозахисний центр, не погоджуючись з відмовою у задоволенні запиту на інформацію, звернувся до суду про визнання дій суб'єкта владних повноважень неправомірними та надання копії правил внутрішнього трудового розпорядку.

Який порядок подання та надання відповідей на запит на інформацію встановлений чинним законодавством? Чи правомірною була відмова у наданні відповіді на запит на інформацію? Яке рішення має прийняти суд?

2. Громадянин А. увійшов до сесійного будинку Верховної Ради України по вул. Грушевського, 5, прагнучи потрапити на пленарне засідання парламенту. Працівник Комендатури охорони будинків Верховної Ради України повідомив про неможливість допуску до пленарного засідання громадянина А., оскільки останній не отримав необхідні документи у Бюро перепусток.

У відповідь громадянин А. зауважив, що згідно зі ст. 3 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» засідання Верховної Ради України є відкритими і гласними, а тому йому має бути забезпечений доступ до засідання та пообіцяв звернутись до правоохоронних органів.

Чи правомірні дії громадянина А. та працівника Комендатури охорони будинків Верховної Ради України? Який порядок доступу осіб до відкритих пленарних засідань Верховної Ради України? В яких випадках проводяться закриті засідання?

3. Представник громадської організації «Гідність» подав письмову заявку щодо можливості бути присутнім на засідання міської ради. У відповідь на заявку представник громадської організації був повідомлений про відсутність можливості забезпечити його присутність на засіданні ради. Мотивуючи свою відповідь, представник міської ради зазначив, що з урахуванням кількості учасників та раніше поданих заявок членів територіальної громади відповідно до норм регламенту міської ради особі може бути відмовлено в можливості бути присутнім на засіданні ради. Громадська організація звернулася до суду про визнання незаконними окремих норм регламенту міської ради, оскільки доступ до засідань сесії ради є формою реалізації права громадян на доступ до публічної інформації та має бути забезпечений для кожного на рівних умовах.

Дайте юридичний аналіз ситуації. Чи порушує обмеження доступу на засідання місцевої ради законодавство про доступ до публічної інформації? Яке рішення має прийняти суд?

4. Громадянин А. звернувся до селищної ради із запитом на публічну інформацію в електронній формі щодо розміру посадового окладу селищного голови. Селищна рада відмовила у наданні публічної інформації громадянину А. через порушення ним вимог щодо оформлення запиту, а саме – відсутності дати та електронного цифрового підпису. Громадянин А. звернувся до суду з вимогою визнати протиправною відмову селищної ради у наданні доступу до інформації, оскільки законодавство вимагає проставлення дати та підпису лише на запитах, поданих у письмовій формі.

Проаналізуйте ситуацію? Чи було дотримано вимоги законодавства до оформлення запитів про доступ до публічної інформації?

Тестові завдання

1. Відповідно до законодавства розпорядниками публічної інформації можуть бути:

- А) суб'єкти владних повноважень
- Б) юридичні особи, що фінансуються не з державного бюджету
- В) особи, якщо вони виконують не делеговані повноваження суб'єктів владних повноважень згідно із законом чи договором
- Г) суб'єкти владних повноважень, що не здійснюють владні управлінські функції

2. Запит на інформацію – це:

- А) надання доступу до системи
- Б) оприлюднення на офіційних веб-сайтах суб'єктів владних повноважень інформації, що знаходиться у їх володінні
- В) прохання особи до розпорядника інформації надати публічну інформацію, що знаходиться у його володінні
- Г) прохання особи до розпорядника інформації надати приватну інформацію

3. Інформацією з обмеженим доступом є:

- А) інформація про розпорядження бюджетними коштами
- Б) конфіденційна інформація
- В) інформація отримана шляхом виконання службових обов'язків
- Г) інформація отримана за допомогою запитів

4. Підлягає невідкладному оприлюдненню інформація:

- А) про внесення відомостей в Єдиний реєстр досудових розслідувань
- Б) проекти нормативно-правових актів органів прокуратури
- В) про заходи, які застосовуються у зв'язку із загрозою життю, здоров'ю та/або майну осіб
- Г) про вжиті органами прокуратури заходи щодо протидії корупції

5. Розпорядник інформації має надати відповідь на запит на інформацію:

- А) не пізніше десяти днів з дня отримання запиту
- Б) не пізніше двох робочих днів з дня отримання запиту
- В) не пізніше п'яти робочих днів з дня отримання запиту
- Г) не пізніше тридцяти днів з дня отримання запиту

6. Порядок доступу до засідань місцевих рад:

- А) визначається Кабінетом Міністрів України
- Б) визначається Верховною Радою України
- В) чітко врегульований законом
- Г) визначається самою радою

7. Громадська рада – це:

- А) правоохоронний орган
- Б) орган, який формується Верховною Радою України
- В) виборний, колегіальний орган

Г) консультативно-дорадчий орган, який утворюється при міністерстві, іншому центральному органі виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевій державній адміністрації з метою здійснення координації заходів, пов'язаних із забезпеченням проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики

Список нормативних актів і літератури

Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>

Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 № 851-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text>

Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>

Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах: Закон України від 05.07.1994 № 80/94-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80#Text>

Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>

Положення про технічний захист інформації в Україні, затверджене Указом Президента України №1229/99 від 27.09.1999. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1229/99#Text>

Порядок обробки та захисту отриманих від суб'єктів надання інформації персональних даних під час здійснення верифікації та моніторингу державних виплат, затверджений постановою Кабінету Міністрів України № 405 від 03.04.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/405-2019-%D0%BF#Text>

Порядок обробки та захисту персональних даних, володільцем яких є Міністерство цифрової трансформації України, затверджений Наказом Міністерства цифрової трансформації України № 72 від 20.05.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0495-20#Text>

Правила забезпечення захисту інформації в інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних системах, затверджені Постановою Кабінету Міністрів України № 373 від 29.03.2006. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/373-2006-%D0%BF#Text>

Про порядок доступу осіб до відкритих пленарних засідань Верховної Ради України: Розпорядження Голови Верховної Ради України від 27.10.2014 № 694. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/694/14-%D1%80%D0%B3#Text>

Влащенко С. Конституційно-правові механізми забезпечення доступу громадян до публічної інформації / С. Влащенко // Юридична Україна. - 2016. - № 3-4. - С. 45-49. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urykr_2016_3-4_9.

Муртішева А. О. Транспарентність у діяльності органів публічної влади: досвід зарубіжних країн. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 10. С. 602-606. URL: http://www.lsej.org.ua/10_2021/159.pdf

Наливайко Л. Р., Чепік-Трегубенко О. С. Транспарентність публічної влади: вітчизняний і зарубіжний досвід. *Право України*. 2015. № 6. С. 148-156. https://pravoua.com.ua/ua/store/pravoukr/pravoukr_6_15/Nalyvaiko-Chepik-Trehubenko_6_15/

Новицький, А. М. Правове регулювання інституціоналізації інформаційного суспільства в Україні: монографія. Ірпінь : Нац. ун-т ДПС України, 2011. 444 с. <http://catalog.odnb.odessa.ua/opac/index.php?url=/notices/index/IdNotice:216529/Source:default>

Тихомирова Є. Б. Комунікативна політика ЄС: інформаційна безпека vs транспарентність. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. Київ, 2011. Вип. 102, Ч. 1. С. 22-28. <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/apmv/article/viewFile/2112/1875>

Шустакевич П. Доступ до публічної інформації як інструмент розвитку демократії в контексті європейських та польських нормативно-правових актів. *Право України*. 2016. № 2. С. 140-148. https://pravoua.com.ua/ua/store/pravoukr/pravo_ukr_2_16/Shustakevych_P_2016_2/

Тема 11. Механізм реалізації прав громадян в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування

(практичне заняття)

Завдання

1. Громадянин А. подав електронну петицію «Про висловлення недовіри та дострокове припинення повноважень міського голови». Виконавчий комітет міської ради повідомив про неможливість оприлюднення петиції у зв'язку із порушенням законодавства, а саме – відсутністю у міської ради повноваження достроково припинити повноваження міського голови за результатами розгляду електронної петиції.

Проаналізуйте дії виконавчого комітету. Чи правомірною була відмова в оприлюдненні електронної петиції?

2. Громадська організація «Правда» на своєму офіційному веб-сайті розмістила електронну петицію до Президента України, в якій пропонувалось притягнути до кримінальної відповідальності громадянина К. за вчинення ним двох злочинів, яку підтримало 26000 осіб. Після цього громадська організація направила до Офісу Президента України листа, в якому зазначила про набрання петицією необхідної кількості голосів та висловила прохання розглянути петицію по суті. В Офісі Президента України відмовились оприлюднювати електронну петицію, оскільки в ній порушені питання, порядок розгляду та вирішення яких врегульовано кримінальним процесуальним законодавством.

Проаналізуйте дії Офісу Президента України та громадської організації. Чи було дотримано законодавство про звернення громадян?

3. Мешканці будинків декількох вулиць звернулись до сільського голови із місцевою ініціативою щодо надання учням сільської школи та пенсіонерам, що мешкають в селі, права на безкоштовне відвідування сільського музею. Сільський голова відмовив жителям, мотивуючи це тим, що для ініціювання розгляду сільською радою цього питання потрібно зібрати підписи всіх мешканців села та провести загальні збори членів територіальної громади за місцем проживання.

Проаналізуйте ситуацію. Яким чином відбувається реалізація права територіальної громади на місцеві ініціативи?

4. Жителі двох багатоквартирних будинків звернулись до міської ради з вимогою скасувати рішення про надання дозволу на створення вуличного комітету, оскільки вони не надавали своєї згоди на створення органу самоорганізації населення. Міська рада відмовила у скасуванні рішення про створення органу самоорганізації населення, мотивуючи це тим, що законодавчий порядок створення органу самоорганізації населення було дотримано, а більша частина мешканців будинків надали згоду.

Прокоментуйте дії мешканців та міської ради. Який порядок створення органів самоорганізації населення передбачений чинним законодавством?

Тестові завдання

1. Що зобов'язані здійснити (вчинити) громадяни, які мають намір провести збори, мітинги, походи і демонстрації?

- А) сповістити посадових осіб місцевих державних органів уповноважених брати участь у роботі дозвільного центру
- Б) звернутися за дозволом до державного органу зі спеціальним статусом
- В) сповістити органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування
- Г) отримати документ дозвільного характеру

2. Що зобов'язані здійснити органи державної влади, органи місцевого самоврядування у разі надходження до них колективних письмових звернень?

- А) дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк
- Б) розглянути у встановлений законом строк
- В) розглянути і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк
- Г) повідомити авторів звернення про отримання

3. Органи самоорганізації населення – це:

- А) представницькі органи, що створюються жителями, які на законних підставах проживають на території села, селища, міста або їх частин, для вирішення завдань, передбачених цим Законом
- Б) представницькі органи, що створюються органами виконавчої влади

- В) представницькі органи, що формуються на виборах
 Г) представницькі органи, що утворюються за рішенням обласних та районних рад
4. Проголошення всеукраїнського референдуму за народною ініціативою здійснюється:
 А) розпорядженням голови місцевої державної адміністрації
 Б) постановою Верховної Ради України
 В) постановою Кабінету Міністрів України
 Г) указом Президента України
5. У порядку місцевої ініціативи члени територіальної громади мають право ініціювати:
 А) розгляд будь-якого питання, віднесеного до відання органів публічної влади
 Б) розгляд будь-якого питання, віднесеного до відання місцевих державних адміністрацій
 В) розгляд будь-якого питання, віднесеного до відання місцевого самоврядування
 Г) розгляд будь-яких питань за виключенням тих, які віднесені до відання вищих органів державної влади
6. Пропозиції, які виносяться за результатами громадських слухань:
 А) підлягають обов'язковому розгляду органами місцевого самоврядування
 Б) підлягають обов'язковому розгляду місцевим головою
 В) не є обов'язковими для розгляду
 Г) розглядаються в разі потреби місцевою радою
7. Розгляд електронної петиції здійснюється:
 А) невідкладно, але не пізніше десяти робочих днів з дня оприлюднення інформації про початок її розгляду
 Б) протягом двох тижнів з дня публікації петиції
 В) протягом двох тижнів з дня оприлюднення інформації про початок її розгляду
 Г) невідкладно з дня оприлюднення інформації про початок її розгляду

Список нормативних актів і літератури

- Виборчий кодекс України від 19.12.2019 № 396-IX.
 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text>
- Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
- Про всеукраїнський референдум: Закон України від 26.01.2021 р. № 1135-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1135-20#Text>
- Про деякі питання забезпечення документообігу у Верховній Раді України в електронній та паперовій формах: розпорядження Голови Верховної Ради України від 08.02.2021 р. № 19. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/19/21-%D1%80%D0%B3#Text>
- Про затвердження Порядку розгляду електронної петиції, адресованої Кабінету Міністрів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 22.07.2016 № 457. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/457-2016-%D0%BF/paran8#n8>
- Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 р. № 393/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text>
- Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>
- Про Порядок розгляду електронної петиції, адресованої Президентові України: Указ Президента України від 28.08.2015 р. № 523/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/523/2015#Text>
- Барікова А. А. Електронна держава: нова ефективність урядування: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2016. 224 с.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Barikova_Anna/Elektronna_derzhava_nova_efektyvnist_uriaduvannia.pdf?
- Лученко Д. В. Електронна петиція. *Велика українська юридична енциклопедія* : у 20 т. / Нац. акад. прав. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого; редкол. В. Я. Тацій та ін. Харків : Право, 2020. Т. 5: Адміністративне право. С. 337-340 .

<https://pravo-izdat.com.ua/naukovo-populyarna-literatura/velika-ukrayinska-yuridichna-enciklopediya-u-20-tomah.-tom-5.-administrativne-pravo>

Лученко Д. Електронна петиція як форма оскарження рішень, дій або бездіяльності суб'єктів публічної влади. *Право України*. 2018. № 11. С. 53-64.
https://pravoua.com.ua/ua/store/pravoukr/pravo_2018_11/pravo_2018_11_s3/

Любченко П. М. Муніципальне право України: підруч. Харків : Право, 2019. 512 с.
https://pravo-izdat.com.ua/image/data/Files/715/3_Municipalne%20pravo_Pidruchnik_vnutri.pdf

Тема 12. Міжнародні стандарти етичних засад діяльності державних та муніципальних службовців та проблеми їх імплементації в Україні.

(практичне заняття)

Завдання

1. Сполучені Штати Америки займають лідируючі позиції в плані використання моральних принципів і норм в практиці роботи органів влади. Вперше спроба представити зазначені норми в сконцентрованому вигляді була зроблена в 1958 р, коли у вигляді резолюції Конгресу був заснований Кодекс етики урядової служби США (United States Code - USC). У розвиток Кодексу в 1962 р Конгресом США були прийняті так звані офіційні норми поведінки виборних посадових осіб (членів обох палат парламенту) і публічних посадових осіб органів виконавчої влади. У 1977 р були прийняті Кодекс етичної поведінки членів Сенату Конгресу США і Кодекс етичної поведінки членів Палати представників Конгресу США. Дія даних актів поширювалась як на членів Конгресу, так і на працівників апарату. У 1978 р Конгрес США прийняв Закон "Про етику службовців державних органів".

Проаналізуйте вищенаведені акти. Яким чином регулюються дані питання в національному законодавстві ?

2. Державний службовець упродовж 2020 року одержав подарунків від іноземного громадянина на 380 тисяч гривень.

У поясненнях Національному агентству з питань запобігання корупції (НАЗК) він заявив, що вважає цю людину «близькою особою», хоча ані шлюбних, ані родинних зв'язків з цим громадянином він не має. Таким чином, жодного порушення в своїх діях він не бачить.

НАЗК визнало ці аргументи непереконливими та направило протокол стосовно цього випадку до суду. Наразі суд вирішує питання притягнення цієї особи до відповідальності.

Проаналізуйте ситуацію. Чому існують обмеження для прийняття подарунків посадовцями? Які обмеження передбачені в Україні? Який алгоритм дій особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування у разі надходження пропозиції щодо неправомірної вигоди або подарунка, прийняття якого заборонено законом?

Завдання 3

3. Дайте характеристику складів корупційних діянь та інших правопорушень, пов'язаних з корупцією.

Види правопорушень	Об'єкт	Об'єктивна сторона	Суб'єкт	Суб'єктивна сторона
Порушення заборони щодо роботи за сумісництвом				
Невчасне подання декларації				
Одержання подарунка у зв'язку з виконанням службових обов'язків				
Сприяння в прискоренні реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності				

4. Постановою Вовчанського районного суду Харківської області М. визнано винним в тому, що він, перебуваючи на посаді секретаря сільської ради і одночасно виконуючи обов'язки сільського голови склав і видав Ф. довідку про нібито наявність в останнього 0,5 га земельної ділянки, тим самим надав йому право на реалізацію сільгосппродукції без реєстрації в якості підприємця і одержав за це винагороду. Ці дії розцінені судом як сприяння з використанням свого службового становища в здійсненні Ф. підприємницької діяльності з метою незаконного одержання М. матеріальних благ і кваліфіковані за ст. 22 Закону України "Про запобігання корупції".

Дайте правову оцінку такої кваліфікації даного правопорушення.

Тестові завдання

1. Потенційний конфлікт інтересів – це:

А) діяння, що не містить ознак корупції, але порушує встановлені Законом «Про запобігання корупції» вимоги, заборони та обмеження, вчинене особою, за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність

Б) наявність у особи приватного інтересу у сфері, в якій вона виконує свої службові чи представницькі повноваження, що може вплинути на об'єктивність чи неупередженість прийняття нею рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень

В) будь-який майновий чи немайновий інтерес особи, у тому числі зумовлений особистими, сімейними, дружніми чи іншими позаслужбовими стосунками з фізичними чи юридичними особами, у тому числі ті, що виникають у зв'язку з членством або діяльністю в громадських, політичних, релігійних чи інших організаціях

Г) суперечність між приватним інтересом особи та її службовими чи представницькими повноваженнями, що впливає на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень

2. Реальний конфлікт інтересів – це:

А) наявність у особи приватного інтересу у сфері, в якій вона виконує свої службові чи представницькі повноваження, що може вплинути на об'єктивність чи неупередженість прийняття нею рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень

Б) суперечність між приватним інтересом особи та її службовими чи представницькими повноваженнями, що впливає на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень

В) діяння, що містить ознаки корупції

Г) відносини прямої організаційної або правової залежності підлеглої особи від її керівника, в тому числі через вирішення (участь у вирішенні) питань прийняття на роботу, звільнення з роботи, застосування заохочень, дисциплінарних стягнень, надання вказівок, доручень тощо, контролю за їх виконанням

3. Спеціально уповноваженим суб'єктом у сфері протидії корупції є:

А) Міністерство внутрішніх справ України

Б) Верховна Рада України

В) Національне антикорупційне бюро України

Г) всі перераховані

4. Обов'язок уникати демонстрації у будь-якому вигляді власних політичних переконань або поглядів, не використовувати службові повноваження в інтересах політичних партій чи їх осередків або окремих політиків характеризує:

А) неупередженість

Б) пріоритет інтересів

В) політичну нейтральність

Г) утримання від виконання незаконних рішень чи доручень

5. До міжнародних стандартів, які регулюють питання доброчесності, належать:

А) Кримінальна конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією

Б) Конвенція ООН проти корупції

В) всі перелічені

Г) Принципи ОЕСР управління етикою на державній службі

6. Порушення правил етичної поведінки державних службовців є підставою:

- А) дисциплінарної відповідальності
- Б) кримінальної відповідальності
- В) конституційної відповідальності
- Г) адміністративної відповідальності

7. Відповідно до Загальних правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування державні службовці та посадові особи місцевого самоврядування під час виконання своїх посадових обов'язків зобов'язані:

- А) все перераховане
- Б) неухильно дотримуватись загальноновизнаних етичних норм поведінки
- В) бути доброзичливими та ввічливими
- Г) дотримуватись високої культури спілкування

Список нормативних актів і літератури

Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – №141. .
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/254к/96-вр#Text>

Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 07.06.2001р., № 2493-III // Відом. Верхов. Ради України. – 2001. – № 33. – Ст. 175. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2493-14#Text>

Про державну службу: Закон України від 16.12.1993 р. № 3723-XII (із змін.) // Відом. Верхов. Ради України. – 1993. – № 52. – Ст. 490. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>

Закон України «Про запобігання корупції». Відомості Верховної Ради України. 2014. № 49. Ст.2056. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1700-18#Text>

Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України». Відомості Верховної Ради України. 2014. № 47. Ст.2051. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1698-18#Text>

Рішення Конституційного Суду України N 1-27/2010 у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень законів України "Про засади запобігання та протидії корупції", "Про відповідальність юридичних осіб за вчинення корупційних правопорушень", "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення" (справа про корупційні правопорушення та введення в дію антикорупційних законів) від 6 жовтня 2010 року N 21-рп/2010. Електронний ресурс: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/KS10099.html.

Про затвердження Порядку проведення конкурсу на заміщення вакантних посад державних службовців: постанова Кабінету Міністрів України від 15.02.2002 р. № 169 (зі змін.) // Офіц. вісн. України. – 2002. – № 8. – Ст. 351. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/169-2002-п#Text>

Про затвердження Типового положення про проведення атестації посадових осіб місцевого самоврядування: постанова Кабінету Міністрів України від 26.10.2001 р. № 1440 (із змін.) // Офіц. вісн. України. – 2001. – № 44. – Ст. 1983. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1440-2001-п#Text>

Про схвалення Концепції формування системи підвищення кваліфікації посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад: розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.04.2009 р. № 385-р // Там же. –2009.–№28. – Ст. 946. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2009-р#Text>

Про затвердження типових професійно-кваліфікаційних характеристик посадових осіб місцевого самоврядування: наказ Національного агенства України з питань державної служби від 07.11.2019, № 203-19 <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v203-859-19#Text>

Про Порядок зовнішнього оцінювання за критеріями відповідності рівня освіти та кваліфікації порядку підвищення кваліфікації посадових осіб місцевого самоврядування: наказ Головного управління державної служби України від 31.12.2009 р. № 414. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0414351-09#Text>

Європейська хартія місцевого самоврядування // Офіційний переклад. // Бюлетень законодавства і юридичної практики України. – 2002. - №10: Місцеве самоврядування в Україні. – С.10-17. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text

Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб (ООН). Електронний ресурс: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_788

Модельний кодекс поведінки державних службовців країн Ради Європи (схвалено Рекомендацією Кабінету Міністрів Ради Європи Європейським країнам «Про кодекси поведінки для державних службовців», травень 2000 р., №R(2000)10) <https://archives.gov.ua>

Про двадцять керівних принципів боротьби з корупцією : Резолюція Комітету Міністрів Ради Європи (97) 24 від 6.11.1997. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_845#Text

РЕКОМЕНДАЦІЯ № R (2000) 10. Комітету Міністрів державам-членам Ради Європи щодо кодексів поведінки державних службовців (прийнята Комітетом міністрів на 106 сесії 11 травня 2000 року)

http://www.dridu.dp.ua/cpk/Lib/7_Zapobigannya%20ta%20protydiya%20proyavam%20korup/Legislation/Legislature/Rekomend_poved_DS.pdf

Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією : Міжнародний документ від 04.11.1999. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_102#Text

Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції : Конвенція від 31.10.2003. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text

Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173) : Міжнародний документ від 27.01.1999 № ETS173. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101#Text

Битяк Ю. П. Моральні та правові вимоги до поведінки державних службовців // Державне будівництво та місцеве самоврядування : зб. наук. пр. / редкол.: Ю. П. Битяк та ін. – Х. : Право, 2004. – Вип. 8. – С. 26-37. <https://dspace.nlu.edu.ua>

Василевська Т. Е. Етика державного службовця як засіб запобігання та протидії корупції : навч.-метод. матеріали / Т. Е. Василевська, В. О. Саламатов. – К. : НАДУ, 2011. – 72 с. <https://ktpu.kpi.ua>

Верех С.В. Етика поведінки державних службовців: стан, проблеми і шляхи їх вирішення. Електронний ресурс: <http://kds.org.ua/blog/etikapovedinki-derzhavnih-sluzhbovtiv-standartiv-i-shlyahi-ih-virishennya>

Дрешпак В.М. Комунікативна діяльність державних службовців у світлі етичних принципів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2009-01/DreshpakStat.pdf>.

Етика державного управління : підручник / Т. Е. Василевська, В. О. Саламатов, Г. Б. Марушевський ; за заг. ред. Т. Е. Василевської. – К.: НАДУ, 2015. <https://ktpu.kpi.ua>

Лазаренко С.Ж., Бабенко К.А. Упорядкування правових та моральних норм в суспільстві як умова запобігання та протидії корупції [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://kaas.gov.ua/lawlibrary/articles/b/563-uporyadkuvannya-pravovikh-ta-moralnikh-norm-vsuspilstvi-yak-umova-zapobigannya-ta-protidiji-koruptsiji.html>

Морально-етичні засади розвитку державної служби України: європейський та вітчизняний досвід : наук. розробка / кол. авт. : С. М. Серьогін, О. В. Антонова, І. В. Хожило та ін.; за заг. та наук. ред. проф. С.М. Серьогіна. – К. : НАДУ, 2008. – 48 с.

Мотренко Т. Професійна етика публічної служби та запобігання конфлікту інтересів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://guds.gov.ua/govservice/control/uk/publish/printable_article;jsessionid=324314521352DEFB4D1BB8BB9DA07B6C?art_id=282021.

Правила етичної поведінки державних службовців (досвід країн Європейського Союзу) Інформаційна довідка, підготовлена Європейським інформаційно - дослідницьким центром на запит народного депутата України. <http://radaprogram.org>

Толкованов В., Щербак Н. Про деякі аспекти впровадження стандартів публічної етики на місцевому і регіональному рівнях [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kds.org.ua/blog/tolkovanov-v-provprovadzhennya-standartiv-publichnoi-etiki>.